

MONETELE TURCEȘTI ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

I.

INTRODUCERE

Avem foarte puține relațiuni, în ceea ce privește monetele turcești cari circulau în țările române, în timpul suzeranității otomane asupra lor. Afară de acele câteva note pe care le dau cronicarii despre monetele imperiului suzeran întrebuințate în Principate și de câteva însemnări fugitive ale istoricilor, nu există până astăzi nici un studiu complet. Cercetând documentele turcești din Arhivele Statului, am avut prilejul să constat existența unui număr de documente privitoare la monetele turcești întrebuințate în Țara Românească, ceiace ne-a îndemnat să le dăm la iveală în lucrarea de față. Dând, în traducere o serie din actele pomenite, am crezut necesar să le însoțim cu lămuririle cuvenite, convingși că astfel vom aduce o modestă contribuție la studiile despre trecutul economic al poporului românesc.

II.

MONETELE TURCEȘTI

Nu s'a bătut nici o monetă purtând numele lui Osman, întemeietorul dinastiei (1299—1326). Sub domnia sa au circulat piesele selgiucide, numite *dirhem* și *dinar*.

Primele monete ale Turcilor otomani datează dela Sultanul

Orhan, care a bătut în anul 729 (1329), primele acele¹. După alți autori aceste acele au fost bătute în 727² sau 728³.

Accea-ua otomană era de 6 carate.

După Orhan au bătut acele Murad I (761 = 1360), Baiazid I (792 = 1390), Mehmed I (816 = 1413), Murad II (824 = 1421), Mehmed II (484 = 1445, 855 = 1451, 865 = 1461, 875 = 1471, 886 = 1481), Baiazid II (886 = 1481), Selim I (918 = 1512), Suleiman I (926 = 1520), Selim II (974 = 1566), Murad III 982 = 1574, 992 = 1584), Mehmed III (1003 = 1595), Ahmed I (1012 = 1603).

Sultanii cari au urmat au bătut următoarele monete de argint:

Osman II	in anul 1027 (1607) și 1028 (1608)	<i>onluc osmani și accè</i>
Murad II	„ „ 1032 (1623)	<i>accè, iar</i>
	„ „ 1035 (1626)	<i>parà</i>
Ibrahim	„ „ 1050 (1640)	<i>accè, parà, onluc accè și beşlik accè</i>
Mehmed IV	„ „ 1058 (1648)	<i>accè</i>
Suleiman II	„ „ 1099	<i>guruş</i>
Ahmed II	„ „ 1102	<i>guruş</i>
Mustafa II	„ „ 1108	<i>guruş, nâşfiè și rubiè.</i>
Ahmed III	„ „ 1115	<i>guruş, yighirmi paralik, on paralik, beş paralik,</i>
	„ „ 1116	<i>bir paralik, accè, iar</i>
	„ „ 1131	<i>zoltè și zoltè nâşfiesi.</i>
Mustafa III	„ „ 1179	<i>altmişlik sau çiftè zoltè iar</i>
	„ „ 1180	<i>zoltè și zoltè nâşfiesi.</i>
Abdulhamid I	„ „ 1187	<i>altmişlik sau çiftè zoltè, iar</i>
	„ „ 1203	<i>gedid ikilik.</i>
Selim III	„ „ 1203	<i>guruş,</i>
	„ „ 1204	<i>altmişlik, iar</i>
	„ „ 1205	<i>ikilik și gedid yüzlük.</i>
Mahmud II	„ „ 1223	<i>guruş,</i>
	„ „ 1225	<i>gihadiè, nâşfiè și rubiè,</i>
	„ „ 1236	<i>gedid ikilik,</i>
	„ „ 1239	<i>gedid-altmişlik.</i>

¹ Cf. *Takvim-et-tevarih; Tarih-et-tevarih; Gülşen-i-Mearif; Nakâ-et-tevarih; Takvim-i-meskukiat-i-osmaniye*.

² Ali, *Primele monete ale imperiului otoman*, p. 48.

³ Hâirullah, *Devfet-i-aliye-i-osmaniyenin tarihi*, vol. III, p. 66-67.

Mahmud II	în anul 1245	<i>beşlik noktasız,</i>
„	„ 1248	<i>beşlik noktalı,</i>
„	„ 1249	<i>altılık.</i>
Abdul Megid I	bate în 1255	<i>altılık, yighirmi paralik, on</i>
„	1260	<i>paralik, iar</i>
		<i>yighirmi guruşluk, on gu-</i>
		<i>ruşluk, beş guruşluk, iki</i>
		<i>guruşluk şi yarım guruşluk.</i>

*

Fatih Sultan Mehmed este primul care bate în 883 monete de aur, — Filuri-Sultani.

După el:

Baiazid II	în 886 bate	<i>Filuri-Sultani</i> iar
Selim I.	„ 918 „	<i>Filuri-Şahi</i> monetă pe care o bat
Suleiman I.	„ 926 şi	
Selim II	„ 974	
Murad III	„ 982 bate	<i>Filuri-altun</i> , pe care o mai bat şi:
Mehmed III	„ 1003	
Ahmed I	„ 1012	
Osman II	„ 1027	
Murad IV	„ 1032 şi	
Mehmed IV	„ 1058, iar	
Suleiman II	„ 1099	
Ahmed II	„ 1102 şi cel din urmă	
Mustafa	„ 1106 bat moneta	<i>Şerifi</i> , acest din urmă
bătând	„ 1108 şi	<i>Gedid-Eşrefi-Tugrali</i>
Ahmed III	„ 1115 bate	<i>Eşrefi</i> , iar
	„ 1128	<i>Zer-i-Islambul-Zingirli</i> şi
	„ 1127	<i>Zer-Mahbub</i>
Mahmud II	„ 1143 bat trei feluri de monete:	<i>Gedid-Is-</i>
şi Osman III	„ 1168	<i>tambul, Zer-Mahbub</i> şi
		<i>Gedid-Zer-Mahbub</i>
Mustafa III	„ 1171	
Abdulhamid I	„ 1187	
Selim III	„ 1203 şi	
Mustafa IV	„ 1222 bat fiecare	<i>Findic</i> şi <i>Zer-Mahbub</i> .
Mahmud II	„ 1231 bate	<i>Rumi</i> şi <i>Gedid-Rumi</i>
	„ 1239	<i>Adli, Dar-ül-hilafet altunu</i> şi <i>Gedid-</i>
		<i>adli</i>

Mahmud II	în 1243	<i>Hairië.</i>
	„ 1246	<i>Gedid-Rubië</i>
	„ 1248	<i>Gedid-Mahmudië.</i>
	„ 1255	<i>Mahmudië.</i>
Abdul Megid I bate	„ 1260	<i>Yüzluc Megidië altunu.</i>

*

Sub Sultanii Abdul Aziz (1277—1293), Abdul Hamid II (1293—1327) și Mehmed V (1327—1336) n'a intervenit nici o modificare în sistemul consacrat. Nu se schimba decât numele Sultanului sub care erau bătute monetele. În timpul lui Abdul Aziz s'a introdus numai moneda de aur numită *Beşibirlic* sau *Beşibiryerde* („Cele cinci împreună"), care valora cinci lire turcești, — după cum arată și denumirea, — și *Yaribeşibirlic*, în valoarea de două lire și jumătate.

*

Sultanii otomani au bătut monete în diferitele localități ale imperiului sau în orașe cucerite. Astfel:

Mehmed I la Serez (Siroz), Ayaslik (în județul Aydin), Edirne (Adrinopol) și Brusa.

Murad II la Edirne, Brusa, Serez, Ayaslik. Ankara, Amasia și Nevar (probabil localitatea Nevaberde din Kosova).

Mehmed II la Stambul, Brusa, Edirne, Ayaslik, Serez, Tirë (în județul Aydin), Usküb, Amasia, Nevar și Bergama (Pergame).

Baiazid II la Stambul, Brusa, Edirne, Ankara, Serez, Amasia, Usküb (Skoplie), Konia, Karatova (în județul Kosova) și Nevar.

Selim I la Stambul, Brusa, Amid (Diarbekir), Mîsîr (Egipt), Edirne, Tire, Serez, Konia, Mardin, Karatova, Larendë (în județul Konia), Reha (Urfa), Nevar și Hizan (în județul Bitlis).

Suleiman I la Stambul, Brusa, Amid, Mîsîr, Edirne, Amasia, Şam (Damas), Kotchana, Sidre-Kayisi (Sidero-Capsa), Zebid (în județul Yemen), Hillë (în județul Bagdad), Bagdad, Karatova, Usküb, Nevar, Nevaberde, Tchanitcha (în județul Bosna), Serbernitche (Srabernița), Belgrad.

Selim II la Stambul, Sakîz (Chio), Amid, Mîsîr, Edirne, Amasia, Haleb, Tarabulus, Siroz, Handja (Ghenge), Şam, Gezair, Bagdad, Karatova, Usküb, Nevaberde, Tchanitcha, Serbernitche, Belgrad și Sidri-Kayisi.

Murad III la Stambul, Sakîz, Amid, Mîsîr, Edirne, Amasia, Haleb, Tarabulus, Siroz, Erzurum, Şam, Tunus, Van, Bagdad, Gezair, Usküb, Moks (la Van), Nevaberde, Handja, Tchanitcha, Sidre-Kayisi și Serbernitche.

Sultan Mehmed III bate la Stambul, Sakiz, Amid, Misir, Edirne, Brusa, Haleb, Tunus, Konia, Şam, Gezair, Karatova, Ankara, Bagdad, Nevaberde, Tokat, Ohri, Handja, Sidre-Kayisi şi Yenişehir.

Ahmed I la Stambul, Brusa, Amid, Misir, Edirne, Trabizon, Tokat, Haleb, Tunus, Nevaberde, Şam, Gezair, Belgrad, Erzurum şi Handja.

Mustafa la Stambul, Amid şi Misir.

Osman II la Stambul, Brusa, Amid, Misir, Edirne, Handja, Reha, Sofia, Haleb, Yenişehir şi Şam.

Murad IV la Stambul, Handja, Amid, Edirne, Misir şi Gezair.

Ibrahim la Stambul, Amid, Misir, Şam, Tarabulus, Bagdad, Tunus şi Gezair.

Mehmed IV la Stambul, Haleb, Misir, Şam, Tarabulus, Belgrad, Bagdad, Tunus şi Gezair.

Suleiman II la Stambul, Misir, Tarabulus, Bosna, Tunus şi Serai.

Ahmed II la Stambul şi Misir.

Mustafa II la Stambul, Izmir (Smirna), Misir, Erzurum, Edirne şi Orduyu Hümayun (în armata împărătească).

Ahmed III la Stambul, Tebriz, Misir, Tiflis, Tarabulus, Revan (Erevan), Tunus şi Gezair.

Mahmud I la Stambul, Kars, Tarabulus, Ghendjè, Tunus, Tiflis, Gümüşhanè, Bagdad, Misir şi Gezair.

Sub Sultanul Osman III au fost desfiinţate monetăriile din provincii; deasemenea Sultanul Mustafa III n'a bătut monete decât exclusiv la monetăria din Capitală. S'au păstrat însă monetăriile din Egipt, Tripoli, Tunis şi Alger şi cu toate măsurile luate de cei doi Sultani amintiţi mai sus, s'a continuat a se bate monete de aur, argint şi bronz în câteva localităţi din provincii. Fatih Sultan Mehmed II fu primul care a bătut monete la Constantinopol, în anul 883 şi anume, moneta de aur *Filuri-Sultani*, iar în anii 848, 855, 875 şi 886 bātu aspri (*accè*). Până la Sultanul Ahmed III, pe monete a apărut ca loc de emisiune Konstantiniyè (oraşul lui Constantin), Sultanul Ahmed III a bătut monete şi cu inscripţia *Islambol*, iar de atunci s'a bătut pe monete atât *Kostantiniyè* cât şi *Istambul*.

Pe monetele turcești n'a apărut niciodată efigia Sultanului, ci numai numele și cifra, gravate în caractere frumoase, cu data de urcare la tron a sultanului și un număr, indicând în al câtelea an al domniei sale s'a bătut moneda.

„Un événement tragique, scribe Jouannin, signala le commencement de 1837. La Zarabkhane emini (directeur de la Monnaie) fut assassiné dans la mosquée d'Aya-Sofia. Ce crime était l'ouvrage du parti antiréformateur: on a répandu en Europe le bruit non fondé qu'aux yeux des fanatiques, le directeur de la monnaie méritait la mort pour avoir frappé des pièces d'or portant l'effigie du Sultan, ce qui était contraire à l'ancien usage et aux prescriptions du Coran. On a même ajouté que le Grand Seigneur, en apprenant cette catastrophe, ordonna de suspendre la distribution des nouvelles monnaies, et fit même retirer son portrait des casernes et des autres lieux publics“¹.

*

Spre a măsura monetele de aur și de argint Turcii au avut următoarele măsuri de greutate: ²

<i>Miscal</i>	=	1 1/2 dirhem
<i>Dirhem</i>	=	4 denk
<i>Denk</i>	=	4 Kărat (carat)
<i>Kărat</i>	=	4 bugdai (grăunt)

Iar pentru pietrele scumpe:

<i>Kărat</i>	=	4 bugdai
<i>Bugdai</i>	=	2 fitil
<i>Fitil</i>	=	2 nakir
<i>Nakir</i>	=	2 katmir
<i>Katmir</i>	=	2 zerre

Măsurile destinate monetelor corespundeau:

Miskal	4.910	grame
Dirhem	3.207	„
Denk	0.802	„
Kărat	0.200	„
Bugdai	0.050	„

¹ Jouannin-Caver, *Turquie*, p. 429.

² Suleiman Sudi, p. 19.

Ayarul aurului corespundea:

24	1000 ⁰ / ₀₀
23,26	993,50
23,8	970
22,30	956,25
22,26	952
22	916,66
21,24	906,57
20,30	873
19,29	830
19,6	800
17,30	748
13,31	582

Ayarii monetelor de aur erau următorii:

<i>Zer-mahbubul</i> și <i>Zingirli-ul</i> Sultanului Ahmed III:	24	carate
<i>Filuriile</i> Sultanilor Mehmed II, Baiazid II, Murad III, Mehmed III, Ahmed I, Osman II, Murad IV și Mehmed IV:	23,26	„
<i>Serifi-ile</i> Sultanilor Suleiman II, Ahmed II și Mustafa II, <i>Eşrefi-ile</i> Sultanului Ahmed III, <i>Tugrali-ile</i> Sultanului Mustafa II, <i>Findicurile</i> Sultanilor Mustafa III și Hamid I:	23,8	„
<i>Rumiè-ul</i> , Sultanului Mahmud II:	22,30	„
<i>Zer-Mahbub-ii</i> Sultanilor Mahmud I și Oşman III:	22,26	„
<i>Megidiè-ul</i> Sultanului Megid I:	22	„
<i>Zer-Mahbubii</i> Sultanilor Mustafa III și Hamid I:	21,24	„
<i>Hairiyè-ul</i> Sultanului Mahmud II:	20,30	„
<i>Adliyè-ul</i> , <i>Dar-ül-hilaşè-ul</i> , <i>Gedid-Mahmudiye-ul</i> Sultanului Mahmud II, <i>Memduhiyè-ul</i> Sultanului Megid I:	19,29	„
<i>Findicurile</i> lui Selim III și Mustafa IV, <i>Istambul-ul</i> și <i>Gedid-rumiye-ul</i> lui Mahmud II:	19,6	„
<i>Zer-mahbub-ii</i> lui Selim III și Mustafa IV și <i>Gedid-Adliyè-ul</i> lui Mahmud II:	17,30	„
<i>Gedid-rubiyè-ul</i> lui Mahmud II:	13,21	„

III.

CURSUL MONETELOR TURCEȘTI

Lipsește datele despre cursul exact al monetelor turcești în primele secole ale imperiului.

După Celebizade¹ în anul 1102 (1690) monetele aveau următorul curs la Constantinopol:

*Monetele otomane.**Aur:*

Gedid Istambul altunu	400 accele
Misîr zingirlisi	330 „
Misîr tugralisî	319 „

Argint:

Gedid gurus	120 „
Nâsfi (yighirmilik)	60 „
Rubu (onluk)	30 „
Gedidiè zoltè	90 „

*Monetele străine.**Aur:*

Yaldiz altunu (le séquin vénétien):	375 accele
Madjar altunu (le séquin hongrois):	360 „

Argint:

Atik esedi gurus de 8½ dirhemi:	144 „
Solie rial gurus de 8½ dirhemi:	186 „
Kara-gurus de 9 dirhemi:	181 „
Atik zoltè:	88 „
Poliyè-gurus de 8½ dirhemi și Idenk:	173 „
Böyük lior de 2 dirhemi:	24 „
Kütchük lior de 2 dirhemi:	10 „

Printr'un raport² cu data de 10 Decembrie 1719 ambasadorul Marchiz de Bonnac înștiințează despre un firman adresat către cadiul din Smirna, caimacamul țării, serdarul Ienicerilor și principii țării în privința cursului monetelor:

¹ Celebizade, *Zeili Raşid*, VI, p. 310.

² Hurmuzaki, *Documente*, VI. p. 285; cf. Archives de France, Section historique, k. 1464.

Les séquins neufs de Constantinople	390 aspres
Les séquins zingirlis du Caire	330 „
Les séquins touralis du Caire	315 „
Les piastres qu'on fait „dan ma Monnaye Royalle“	120 „
La demie piastre	60 „
Le quart de piastre	30 „
L'Iselote neuve	90 „
Un piastre	40 paras
La séquin vénitien	375 aspres
Le séquin hongre	360 „
Les vieilles piastres pesant huit dragmes et demi	186 „
Les Karagroch pesant neuf dragmes	181 „
Les Iselotes vieilles	88 „
Les piastres appellées Ducat pesant 7 dragmes et 2½	137 „
La piastre de la Pouille pesant 8 dragmes ½ et un denk	173 „
Les grands Lenours pesant 2 dragmes	24 „
Les petits Lenours pesant 1 dragme	10 „

În anul 1224 (1809) monetele au avut următorul curs: ¹

Yaldiz-altunû	10
Madjar-altunû	9,20
Fîndik „	9
Fîndik rûbiesi	2,20
Istambol zer-mahbubû	6,10
Nâsfiesi	3,10
Misîr zer-mahbubû	5,20
Nâsfiesi	2,30

În anul 1238 (1822) s'a fixat următorul curs al monetelor: ²

Adli	12	piaștri
½ Adli	6	„
¼ „	2,20	„
Istambul	8	„
Misîr (Egipt)	7	„

¹ Sami Zadé, *Tarih*, I, p. 242.

² Djevdet, *Tarih*, XII, p. 53—54.

Fîndîk	11	pieștri
Gezair (Alger)	12	"
Tunus (Tunis)	12	"
Tarabulus (Tripoli)	12	"
Rumi	25	"
$\frac{1}{2}$ Rumi	$12\frac{1}{2}$	"
$\frac{1}{4}$ "	$6\frac{1}{4}$	"
Fîndîk rubiesi	3	"
Istanbul rubiesi	$2\frac{1}{2}$	"
Yaldîz (séquin venețian)	$15\frac{1}{4}$	"
Madjar (hongrois)	15	"
Krămis madjar (Kremnitz)	$14\frac{3}{4}$	"
Gihadië	5	"
Atik yüzlük	$2\frac{1}{2}$	"
Gedid yüzlük	$2\frac{1}{2}$	"
Ikilik	2	"
Guruş (piastru)	40	parale
Rubi	10	"
Rialele	$6\frac{1}{2}$	pieștri
Avariz	6	"

Hammer spune că la Constantinopol cursul monetelor (la 31 Octombrie 1829) era:

Monetele de aur	de 40	pieștri	—	5 florins, 24 Kreuzers
" " "	" 20	"	—	2 " 443 "
" " "	" 10	"	—	1 " $\frac{1}{2}$ "
Monetele de argint	" 5	"	—	$4\frac{3}{4}$ Kreuzers
" " "	" $2\frac{1}{2}$	"	—	$20\frac{1}{4}$ "
" " "	" 1	"	—	$\frac{1}{5}$ "

La această dată erau în circulație următoarele monete:

Ainali	44	pieștri
" dublu	88	"
Mahmudiye simplu	$42\frac{1}{2}$	"
" jumătate	$21\frac{1}{4}$	"
" Funduklu	24	"
Istanbul	19	"
$\frac{1}{2}$ Istanbul	$9\frac{1}{2}$	"
$\frac{1}{4}$ "	$4\frac{3}{4}$	"
Onikilik	12	"

$\frac{1}{2}$ Onikilik	6	piaștri
$\frac{1}{4}$ „	3	„
Misirli	17	„
$\frac{1}{2}$ Misirli	$8\frac{1}{2}$	„
$\frac{1}{4}$ „	$4\frac{1}{2}$	„
Zindjirli	$2\frac{1}{2}$	„
Yüzlük de argint	$9\frac{1}{2}$	„
Beşlik	9	„
İkilik	8	„
Tunis	24	„
Yaldiz	33	„
Ducat de Hollande	$33\frac{1}{4}$	„
„ „ Kremnitz	$33\frac{1}{4}$	„
Riyal sau Direkli (écu d'Espagne)	$33\frac{1}{4}$	„
Aslan gurus	40	parale

Ziarul oficial al Guvernului în numărul său din 9 Djemaz-ül-evvel 1249 (28 Septembre 1833) publică următorul curs:

Khairiyè	20	piaștri	
$\frac{1}{2}$ Khairiyè	10	„	
Fındık de 1 dirhem (drachme)	32	„	
$\frac{1}{2}$ Fındık	16	„	
$\frac{1}{4}$ „ de 4 carate	8	„	
Istambol	24	„	
$\frac{1}{2}$ Istambol de 6 carate	12	„	
$\frac{1}{4}$ „ „ 3 „	6	„	
Rumiè	48	„	
$\frac{1}{2}$ Rumiè	24	„	
Vechiul Rumiè	56	„	
Adli	15	„	
Vechiul Adli	$16\frac{1}{2}$	„	
Mısır zer-mahbubû de 12 carate	20	„	10 parale
$\frac{1}{2}$ Mısır zer-mahbubû de 6 carate	10	„	5 „
$\frac{1}{4}$ „ „ „ 3 „	5	„	
Kırklik Khairiyè	40	„	

Iată cursul din 1841:¹

Direkli Riyal	25
Cicekli „	24

¹ „Arşaluis Araratian“, Smirna, 28 Februarie 1841.

Atik yighirmilik	24 ¹ / ₂
Gedid „	21 ¹ / ₄
Yaldîz	52 ¹ / ₂
Madjar	51 ¹ / ₂
Rubiyè	9 ¹ / ₂
Mahmudiyè	77
Mîsîr	26
Istambul	30
Ruşud	30

Cursul din 1842: ¹

Direkli Riyal	26 ¹ / ₄
Cicekli „	25 ¹ / ₄
Şişli „	25
Megidiyè yighirmilik	22 ¹ / ₂
Mahmudiyè „	22 ¹ / ₂
Ruşud	32
Mîsîr	29
Mahmudiyè	83
Atik yighirmilik	26
Rubiyè	10 ¹ / ₄
Yaldîz	56
Madjar	55
Atik Adliyè	21 ¹ / ₂
Gedid „	19 ¹ / ₂

Monitorul oficial (Takvim-i-vakai) din Djemaz-ül-aher 1259 (1843) fixează următorul curs:

<i>Monete de aur.</i>	<i>Preţul fiecărui dirhem</i>	
Vechile Fîndîkuri ale Sultanilor Ahmed, Mahmud şi Mustafa	45	10
Vechiul altun (aur) al lui Mahmud şi jumătate (<i>nîsfiye</i>) a acestuia	44	30
Vechiul altun al Sultanului Mustafa, jumătatea acestuia, şi altunele bătute până în 17-lea an de domnie a Sultanului Hamid.	42	30

¹ „Arşaluis Araratian“, Smirna, 5 Februarie 1842.

Fındık, İstanbul, Rubiyè și Gedid Rumi	37	25
Atık Rumi	45	5
Atık Adli	39	5
Gedid Adli	35	10
Khairiyè	41	5
Misîr	32	15
Barbut de Misîr	31	10

Monete de argint.

Yüzlük, İkilik, Altmışlık, Zoltè și Gurus	1	13
Djihadîyè	2	7
Misîr parasi		32

Monete de aur (străine).

Yaldız	47	
Madjar	46	10
Lira, Imperial, Lizbon	43	10
Napoleon, Luigi	42	10
Ispania	41	

Monete de argint (străine)

fiecare

Direkli Riyal	22	22
Kuşlu	21	36
Beş Franklik	21	10
Mora Riyali	18	38
Yazîlî Karbun	16	37
Kuşlu Karbun	16	10

În anul 1260 (1844), sub Sultanul Megid I. circulau următoarele monete bătute de acelaș Sultan:

Monete de aur

Beşyüzlük	500	piastră
İkiyuz ellilik	250	„
Yüzlük	100	„
Ellilik	50	„
Yighirmi beşlik	25	„

Monete de argint

Yighirmi guruşluk	20	piaştri
On	10	"
Beş	5	"
İki	2	"
Bir	1	"
Yighirmi paralik	1/2	"

Monete de aramă

Kırk paralik	40	parale
Yighirmi	20	"
On	10	"
Beş	5	"
Bir	1	"

În anul 1280 (1863) monetele aveau următorul curs: ¹

Mahmudië	73	piaştri	17½	parale
Atic Fındık yazılı	68	"	15	"
Hairiyë	56	"	25	"
Atic Adli	22	"	11	"
Memduhiyë	18	"	39	"
Gedid Adli	17	"	39	"
Istambul altunu	28	"	32	"
Mısır lirası	106	"	6	"
" altunu	24	"	30	"
Sultan Selim yüzliyi	13	"	28	"
" " altâlighî	8	"	10	"

Următorul tablou ne dă o idee despre greutatea și aiarele din 1271 (1854) ale monetelor ²:

Moneta de aur de	100	piaştri	7.216 gr.	23.530
" " " "	50	"	3.608	" 11.760
" " " "	25	"	1.804	" 5.880
Moneta de argint de	20	"	24.055	" 4.706
" " " "	10	"	12.027	" 2.353
" " " "	5	"	6.013	" 1.176

¹ Păr. H. Babighian, *Elemente de aritmetică*, Veneția, 1863, p. 524—25.

² Păr. Manuel Katchuni, *Aritmetică*, Veneția, 1864, p. 380.

Moneta de argint de	2 piaștri	2.405 gr.	0.470
" " " "	1 piastru	1.202 „	0.235
" " " "	1/2 „	0.601 „	0.117
Moneta de aramă de	20 parale	21.448 „	0.116
" " " "	10 „	10.724 „	0.058
" " " "	5 „	5.362 „	0.029
" " " "	1 para	1.071 „	0.006

IV.

MONETELE DIN ȚĂRILE ROMANE

Ce monete circulau în țările române în secolele trecute, nu este locul nici căderea noastră să le analizăm. Putem spune numai că în Principatele românești erau întrebuințate majoritatea monetelor din statele vecine sau apropiate. În actul de închinare din 1455 al Moldovei se pomeniște că tributul acestui principat către Poartă este de „2000 de zloți ungurești”; d. Babinger observă că, prin aceasta trebuie să se înțeleagă „ducați”, după cum Caffa dă în Martie 1455 Sultanului 3000 de ducați.¹ Totuși monetele ungurești aveau o vastă întrebuințare în țările române. Banii ungurești erau de aur (galbeni) și de argint (florini) pentru că erau cu floarea crinului francez pe ei, regele care i-a emis fiind însuși francez de obârșie. Circulau și monete bizantine, bulgărești și sârbești, numite *perperi* sau *hiperperperi*, divizate în groși, în practică însă monedă de simplă socoteală, nebătută. Circulau și bani poloni, tătărești și genovezi, numiți *januisi*. „Argintul frâncesc”, *rublile* genoveze și probabil, ducații de aur de la Caffa veniau în așa de mare cantitate încât Petru Mușat putea face un împrumut de 4000 din aceste ruble lui Vladislav Jagello.²

Existau însă și bani din țară, de aramă și de argint, bătuți la Brașov și la Lemberg. Primii cari au bătut monete sunt Vlaicu Vodă, Domnul Țării românești (1364 — ca. 1380) și Mușat, Domnul Moldovei. Înainte de epoca fanariotică câțiva domni au înființat bănării pentru baterea monetelor naționale. Printre ei au fost: Alexandru Cel Bun, Ștefan cel Mare, Despot-Vodă în Moldova, iar în Muntenia Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazu și Constantin

¹ F. Babinger, *Omagiu Lapedatu*, p. 5.

² N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, I. p. 81.

Brâncoveanu. Impotrivire Porței, însă, de a recunoaște domnilor Români dreptul de a bate monetă a făcut ca stocul monetelor bătute să fie mic și moneda română să dispară repede.

În ce privește valoarea monetelor, sub Petru Rareș (1527—1538, 1541—1546) se poate spune că 50 aspri valorau 1 ducat. O poruncă cu data de 1565 Martie 30, a Înaltei Porți, către Alexandru Lăpușneanu, ne relatează că acesta din urmă arătase că în Polonia pentru un galben se pot căpăta 95 de aspri iar pentru un taler 55 pe când în Turcia galbenul are valoare de 120 de aspri, așa că ar trebui să se primească și la Haznaua Sultanului cursul polon pentru banii luați din țară. Turcii evită un răspuns în această privință.¹ Sub Mihai Viteazu, în 1597, ducatul valora 180 aspri. Sub Cantemir-Vodă (1710-1711) 80 aspri valora 1 leu, 40 parale sau 120 bani.² În 1769 piastrul valora 2.20 lei.³ Iar în 1812 scăzuse la 1 leu.⁴

Trebue să spunem că în tot timpul perioadei zisă fanariotică, în Principatele române au circulat monetele turcești pe lângă banii străini, cari aveau și întrebuințarea lor în operațiunile comerciale.

Enumerând monetele care circulau în România, Dicționarul Academiei⁵ spune că în diferite timpuri și în diferite provincii umblau sau circulau (până la mijlocul secol XVII) diferite feluri de bani bătuți în țările române sau streine; acceă, albișor, argint, aspru, băncuță, batca, burlinc, *caragroș*, carboavă, centimă, copeică, coroană, costandă, creița, dinar, ducat, dutcă, fertun, fiorin, florint, filer, finic, firfircă, franc, *funduc*, *funduciu*, galben, gologan, greslă, grivnă, groș, groșăță, husăș, icosar, *irmilic*, left, lețcaie, leu, leiță, liră, *mahmudea*, marcă, mariaș, napoleon, *nesfea*, olandez, obol, ort, ortiță, *parăa* patacă, perper, pitac, pițulă, pol, polturac, potor, potronic, puișor, *rubia*, rublă, rungă, șalău, sfanț, (țfanțic, zvanțig), sor(o) covăț, *stambol*, taler, țener, timf, tunuh, *turaliu*, ughiu, venetic, *zarmacup*, *zingirliu*, etc. Monetele subliniate de noi sunt acele care provineau din imperiul otoman, — lista dată de

¹ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazu I.*, pag. 51.

² D. Cantemir, *Desc. Mold.*, pag. 218.

³ Vaillant, II. p. 289.

⁴ idem, pag. 295.

⁵ *Dicționarul Academiei Române*, I. 472 cuv.

Dicționarul Academiei fiind totuși mult incompletă în ce privește cel puțin enumerarea banilor turcești.

Semnalăm în al doilea rând, că în țările române, în sec. XVII nu numai că circulau monetele turcești, ci și transacțiunile financiare se făceau după o sistemă unitară luată dela Turci, sistemă a cărei unitate fictivă era leul „*arslanlı gurus*” (piastrul cu leul), nume dat la început talerului olandez (*loewen riksdaler*), apoi leului de argint bătut pentru întâia oară de Suleiman II.¹ Leul vechiu era împărțit în 40 parale sau 12 aspri (*accè*), numiți și lescăi, iar în vechime *mangări*; 1/4 dintr'un leu se numia ort (la Turci *rub*), 1/3 tult (sau leiță) 3/4 zlot. O piesă de 5 parale (sau cea de 5 lei) se numia *beşlic*, de 10 *onlud*, de 13 *firfiric*, de 20 *yirmilic*, de 60 *altmişlic*, de 100 iüzluc. Sumele mari se calculau după pungi (*chise*), o pungă conținând 500 lei vechi; iar o sumă fixă de 36.000 pungi se numea *hazna*.

Monetele mărunte erau cele mai multe de aur; *caragroşul* sau *ichilicul* avea valoarea de 2 lei, de aceeași valoare era și galbenul (*zingirliu*), *cearcliul* de 3 lei, *nisfeaua* de 4 lei, *zermahbubul* de 5 lei, *timinul* de 10 lei, *directiul* de 12 lei, *misirliul* de 17 lei, *yirmilicul* (ca și *stambolul*) de 20 lei, *fândâcliul* de 25 lei și *mahmudeaua* de 45 lei. Galbenul împărătesc (numit și *maghiar*) avea valoarea de 2¹/₄ lei, iar galbenul venetic de 2¹/₂ lei.²

Aceste sunt tot ce se știe despre cursul monetelor străine.

Dionisie Ecclesiarchul³ enumeră astfel, la anul 1775, banii turcești cari circulau în Țara românească pe vremea lui Alexandru Ipsilant: *ortifă*, *orfi*, *leițe*, *zlofi*, *lei*, *caragroși* de 2 zlofi și alții de 2 lei și alții cu 2 lei și jumătate, *galbeni împărătești* de 4 lei și 8 creițeri, *olandezi* de 4 lei și 15 creițeri, *venetici* de 4 lei și 20 creițeri. Acelaș Dionisie⁴ în anul 1815 constată: Banii s'au suit la preț mare; un leu turcesc de cei noi: 50 parale, *caragroşul* ce a fost 2 lei acum 2 lei și 25 parale, *caragroşul* ce a fost 2 lei și jumătate acum 3 lei 15 parale... Asemenea și galbenii turcești s'au suit la preț *stambolu* 8 lei, *misiru* 7 lei, *fînducliu*⁵ 11 lei și cei mai mici asemeni s'au ridicat la preț.

¹ L. Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii Române*.

² idem.

³ Dionisie Ecclesiarchul, *Chronograful Țării Românești dela 1764—1815*, în *Tesaur*, vol. II, pag. 166.

⁴ Dionisie Ecclesiarchul, op. cit. p. 224.

⁵ Denumirile monetare turcești le-am dat în forma pe care am întâl-

Filimon¹ pomenind monetele cari circulau în timpul lui Caragea ne dă următoarele relațiuni: mahmudeaua (era negociată) la 38 lei, dodecarul la 12 lei, *funducul* la 22, *nesfeaua* la 4, *cercliul* la 3, *galbenul* la 30, *zgrișorul* la 12 lei și 20 parale, *speșul* la 12 lei, *crontalerul* la 14 lei, iar *barbuta* la 2 lei și 20 parale.

Dintr'o corespondență a lui Dimitrie Aman, negustor din Craiova, anul 1818, desprindem următorul tablou: ²

512 tal. 20 par.	în	102 ¹ / ₂ beșlici (po 5 tal.)
118 20	în	19 dereclii (po 6 tal. 10 p.)
48 —	în	8 cronteleri (po 6 tal.)
26 —	în	4 cruci (po 6 tal. 20 p.)
50 —	în	10 ruble rusești (po 5 tal.)
56 —	în	16 iuzluci (po 3 tal. 20 p.)
91 —	în	sfanți (po 41 par.)
22 20	în	7 ¹ / ₂ ichilici (po 3 tal.)
27 20	în	10 rubiele (po 2 tal. 30 p.)
7 —	în	1 misir (po 7 tal.)
55 10	în	8 ruble cu cruci (po 6 tal. 20 p.)
54 —	în	9 zgrișori (po 6 tal.)
22 —	în	2 funduci (po 11 tal.)
62 10	în	2 ¹ / ₂ mahmudie (po 24 tal. 36 p.)

După cum se vede în această epocă, *beșlicul* valora 5 taleri, *derecliul* 6 taleri 10 par., *crontalerul* 6 taleri, *crucia* 6 taleri, *rubla rusească* 5, *iuzelele* 3 taleri 20 par., *sfanțul* 41 par., *ichilicul* 3 tal., *rubieaua* 2 tal. 30 par., *misirul* 7 tal., *rubla cu cruci* 6 tal. 20 par., *zgrișorul* 6 tal., *funducul* 11 tal., *mahmudeaua* 24 tal. 36 par. Într'o socoteală cu data de 10/22 Sept. 1819 scrisă de negustorul Savva Ion din Rîureni,³ găsim aceste note despre cursul zilei: *galbenii* (valorau) 15 lei, *Crontalerii* 7 lei 10 parale, *Dereclii* 6 lei 30—35 parale, *Talerii ordinari* 6 lei 25 parale, *Dori, șpușul* 44 parale, *Dori zgrișorul* 6 tal., *funducul* 11 tal., *mahmudeaua* 24 tal. 36 par. Într'o scrisoare din 17 Oct. 1821 Nistor Pavlovici,⁴ negustor tot din Craiova, spune că: „Eri a strigat pristavu pentru monedă, ca să

nit-o în diferite izvoare românești. Cele indicate în Glosarul acestei lucrări, sunt transcrise după pronunțarea lor în limba literară turcească.

¹ Nic. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, București, 1863, p. 93.

² N. Iorga, *Studii și Documente*, XXV, p. 32—3.

³ N. Iorga, *Negoțul și Meșteșugurile în trecutul românesc*, 1906 Buc., p. 255.

⁴ N. Iorga, *Studii și Documente*, VIII, p. 149.

nu îndrăznească cineva să o ia mai sus adică *meh* (*mudeaua*) 26 galbeni în 16, *crom* (taleri) 8, *deret* (liu) $7\frac{1}{2}$, *grips* (orii) $7\frac{1}{4}$, *bešli* (cii) 5, *funduc*, 11, *rubîia* 3. Nu știu câtă vreme va sta la acest preț, că iar cei mari pentru de ușurință le sue". În arhiva românească a companiei grecilor Sibiului³ se găsește o socoteală din 1820 a lui David Păun, care trimite o plată în „*galbeni-olandezi, funduci și rebiale, mahmudia, neasfiel, ruble, sfanțihî găuriș, sfanțihî negăuriș, pitaci*", denumiri cari dovedesc astfel circulația diferitelor monete turcești și în ținuturile de peste munți.

Un alt negustor² din Craiova, Dumitrașcu (Stan Popovici), la 30/12 Decembrie 1822 ne dă o listă de bani: *luidor, țechini, cremnițer și holandezi, stamboli, misiri, nisfiel, rubiele, funduci, tulus, lei noi, beșlici, rubiè, iusluci, ichilichi, crontaleri, derecli, gripsori, șpeties, mariiaș, petaci, greșife*, fără a preciza cursul la care erau negociate. Pomenitul negustor din Craiova, Dimitrie Aman scrie într-o altă corespondență de pe la începutul anului 1824:

„După cum umblă banii aici până acum:

Mahmudielele umblă 26 tal., *stamboliu* strânge zarafi 8 tal. 20 parale, *rubielele* 3 tal., *gripșori* 7 tal. 25 par., *beșlici* 5 tal. 25 par., *crontaleri* 8 tal., *iuzluci* 4 tal. 5 par. și *chilaci* (sic) 3 tal. 6 par. Dar la Țara Turcească toți banii umblă mai sus, și la București tot mai sus umblă decât aici.”³

N. Iorga într-o lucrare a sa,⁴ aruncă o privire generală asupra monetelor turcești cari erau în circulație în primul sfert al secolului trecut: Galbenul turcesc, zis *Stamboli* sau *turaliu* era cotate (în 1822 la Craiova) mult mai puțin de cât cel din Apus, abia 9 lei. Cel din Egipt, al lui Mehmed Ali, și mai jos, numai 8 (cu câteva decenii în urmă umblau cu 8 și 7). *Nisfiua* mergea la Craiova în 1822, $2\frac{3}{4}$ lei, dacă era de Constantinopol, iar cea egipteană $2\frac{1}{4}$; ceva mai târziu, ea se urcă însă ajungând și până la 4 lei. Umblau *rubielele* de 5 lei turcești (prețuite la noi în 1822 cu $3\frac{1}{2}$ lei numai) egală cu vechiul *zârmacup* și $2\frac{1}{2}$ din vechiul galben *zingirliu*. Apoi o monedă de aur de 4 ori mai scumpă, napoleonul „din acel timp al Turcilor”, *irmilicul* sau *icosarul*, cele două nume unul turcesc, altul grecesc, înseamnă aceeași lucru, piesa de 20 lei.

¹ N. Iorga, *Studii și Documente*, XII, p. 176.

² N. Iorga, *Studii și Documente*, VIII, p. 91.

³ N. Iorga, *Studii și Documente*, XXV, p. 205.

⁴ N. Iorga, *Negoțul și Meșteșugurile în trecutul românesc*, 1906 București, p. 224—226.

Mai mic decât napoleonul și ludovicul, era, însă, vechea monetă a Sultanului Ahmed al III-lea, *funducul* prețuit la 1822, 14 lei ca și *tunusul*. La 1826, în București se dădea $23\frac{1}{2}$ —24 lei pentru galbenul împărătesc; peste puțin, el se suie, chiar la Iași, până la 25, 26, $27\frac{1}{2}$.

La 1822 se dădea pe *beșlic* 6 lei de țară. *Iuzlicul* de o sută de parale mergea atunci 4 lei $\frac{3}{4}$. *Ichilicul* e numai 4 lei pe atunci.

În Moldova, cel puțin, se căuta pe la 1826 și o altă monetă europeană de argint, *columnata* americano-spaniolă. Ea venia prin Turci, cari-i ziceau, prin traducere, *direcliu* sau *derecliu*. Valora la 1826 $8\frac{1}{2}$ lei”

În perioada care face subiectul acestui studiu tot monetele turcești erau cele care circulau mai mult în țările române. În adevăr citim într'un raport¹ străin: „La Monnaie turque est celle qui sert de base à toutes les transactions, mais les pièces d'or et d'argent se sont écoulées peu à peu vers Constantinople et, depuis quelques années surtout, on ne voit, pour ainsi dire, que des swanzigers d'Autriche, des roubles et des ducats”.

Este interesant să pomenim și următorul: Catastih arățător de monetele ce au intrat în Principat pe luna Septembrie 1832².

1090	împărătești,
$6257\frac{1}{2}$	icosari,
45	dodecari,
18	mahmudele,
696	rubiele,
3	nasfiele,
89	ruble,
212	beșlici,
6	iusluci,
3	dereclii,
1207	sfanți,
$231\frac{1}{2}$	crontaleri.

¹ Maria Holban, *Un raport despre Moldova (1828) al Consului-lui Legan* (în *Bul. Com. Ist.* IX., 1930, p. 174).

² N. Iorga, *Istoria Comerțului Românesc*, II, p. 198—9, Arhivele Statului, Dos. No. 1267, fila 127.

V.

FIXAREA NOILOR CURSURI SUB GRIGORE GHICA
VODĂ

După cum am văzut cursul monetelor turcești s'a schimbat mereu. Mari pagube se aduseră comerțului cu schimbarea monetei. În 15 Decembrie 1821 Mehmed Selim Pașa, Valiul Silistrei, ordonă un nou curs al monetei, nu numai turcești, dar și a altor state.¹

Iată ordinul dat de otcârmuire ca urmare al celui al Pașei. „Cinstite Dumneata frate biv vel Bane Grigore Ghica Epistate al Spătăriei, facem Dumitale în știre că dela Măria Sa Pașa Silistra-Valisi ne-a venit poruncă, să facem cunoscut la toți de obște în ce chip are să fie cursul âmbletului monedei banilor, atât de aliș-veriș, cât și la dăjdiile Visteriei, pentru că din nestatornicie a se ști cursul, de la o vreme încoace s'au făcut multe învâlueli; după care poruncă s'a făcut publicații prin județe, însemnându-se și moneda fiecăreia felurimi de bani, în ce chip să se urmeze de acum înainte, atât la alișveriş, cursul monedelor să se primească fără de încărcătură, căci unii neguțători turci la alișverişul lor poate să facă a da banii cu încărcătură, din care pricină poate și vânzătorii să ceară preț mai mult, a nu cerca pagubă, din care pricină se pot întâmpla zîzanii, cât și la alte orice alte dări asemenea are să se păzească cursul âmbletului banilor și spre a fi știut și cinstitei stăpâniri la pricinile ce se vor întâmpla, iar mai vârtos să se publicuiască în semptul Spătării, iată se arată mai jos moneda fiecare cum are să âmble, îngrijind de a se pâzi”.

Iată și cursul indicat cu acest prilej:

<i>Mahmudieaua</i>	26 taleri,
<i>Rubieaua</i>	3 taleri,
<i>Funducu</i>	12 taleri,
<i>Galbenu împărătesc</i>	16 taleri,
<i>Raialul</i>	7 taleri 30 bani,
<i>Direcliu</i>	7 taleri 60 bani,
<i>Crontaleru</i>	8 taleri,
<i>Çaragroș ordinar</i>	7 taleri,
<i>Beșlicu</i>	5 taleri,
<i>Jurlucu</i>	4 taleri,

¹ Urechia, XIII, p. 302.

<i>Ichilăcu</i>	3 taleri 60 bani,
<i>Galbenu Tunus</i>	12 taleri,
<i>Nesfîeăua</i>	2 taleri 60 bani,
<i>Stambolu</i>	8 taleri,
<i>Misirul</i>	7 taleri,
<i>Sfanțih găurit</i>	1 taleri 18 bani,
<i>Sfanțih negăurit</i>	1 taleri 24 bani. ¹

„Abia s'a început a se uita paguba adusă cu schimbarea cursului monedei în Decembrie 1821, și iată că la Iunie 1822 prin firman al Sultanului se ordonă un nou curs al tuturor monedelor admise în țară. În București neguțătorii închiseră prăvăliile, încât nici pâinea nu putea obștea să găsească. Față cu asemenea grevă, Ocârmuirea cere voie Pașei să revoace cursul forțat, ceea ce făcu, dar peste câteva zile, veni iarăși poruncă să se urmeze cursul monedelor după firman”.² Conformându-se acestei porunci, ocârmuirea Valachiei într'un pitac cu data de 1822 Iunie 17, semnat de Mihalache Manu, Constantin Negre și Romanit, adresează următoarele către staroste: „Dumneata staroste za neguțători, fiind că ne-a venit prea înalt firman împărătesc în ce chip este a se urma deacum înainte cursul monedelor, iată ți se scrie, că îndată ce vei primi acest pitac al nostru să pui *tela* să publicărisească în târgul politiei, făcându-se de știre, că în tocmai după ce însemnează mai jos, fieșce monedă este a se urma de acum înainte, iar nu mai mult, atât la dat cât și la luat, iar care se va împotrivi și nu va urma întocmai, unul ca acela se va pedepsi strașnic”.

Cursul indicat³ prin acest ordin este următorul:

„Stambolul	8 tal.,
Funducul	11 tal.,
Misirul	7 tal.,
Tunusul și Tarabuliul	12 tal.,
Mahmudeăua	25 tal.,
Funducul rubiea	3 tal.,
Stambolul rubiea	2 tal. 20 par.,
Veneticul	15 tal. 10 par.,
Olandezul	15 tal.,
Împărătescul	14 tal. 30 par.,

¹ Cod. XCCI, p. 219.

² Urechia, XIII, p. 302—3

³ Cod. 101, fila 115.

Beğlicul	5 tal.,
Ichilicul	2 tal.,
Leul	1 tal.

Ortul, după cum a fost mai înainte 10 par.

Trei feluri de fiorini adică taleri nemțești, crontaleri cu cruce și cu cei cu stâlpi 6 tal. 20 par.; urdinari, caragroși 6 tal., iar sufereni este cu totul oprit la alișveriș și cel ce va avea, să-i trâmîță la zalhana ca să-i schimbe“.

La 29 Iulie 1822, Otcârmuirea prezintă arz la vizirul Mehmed Selim Silistra Valisi „cerându-i cu genunchi plecați și lacrimi, să se revoace cursul stabilit, pentru că pe lângă pagubele aduse obștei, cumpărătorii huzmeturilor vămilor și al oeritului, din cauza scăderii banilor se leapăda de întreprindere, așa că țara nu va putea plăti lefurile ascherilor împărătești“. ¹ Arz-mahzarul pomenit, ¹ semnat de vechilul Metropoliei Gherasim Buzeu, Barbu Văcărescu, Dumitrașco Racoviță Vornic, Constantin Bălăceanu Vornic, Miha-lache Manu vel Logofăt, Const. Filipescu Vornic, Iordache Goleșcu, Nestor Logofăt, Scarlat Grădișteanu, Scarlat Mihăilescu și Mihail Filipescu, spunea că „atât în orașul Bucureștilor cât și în toate celelalte orașe și județe ale țării, am văzut îndată o mare ticăloșie și lipsa simțitoare de obște, pricinuindu-se dintr'aceasta la toți locuitorii, pentru că zăticnindu-se numai decât alișverișul s'a închis și târgul, încât nici pânea cea trebuincioasă hrana nu putea obștea să găsească...“ ²

În 1822 Noembrie 30, Consulul prusiac din București, Kreuchely scrie către Von Miltitz ³ despre o nouă schimbare a cursului monetelor: „La 23, se răspândește zgomotul „que le cours de Bukarest allait être mis de pair avec celui de Constantinople“; mișcare, printre Lipskani mai ales, „qui donnent le ton aux autres... Déjà le 23, mais plus encore le 24, on avait de la peine à changer les monnaies d'or et d'argent, et les Lipskains menacèrent même, le 25 au matin, de fermer leurs boutiques“. La 25 dimineața, notă oficială anunțând noul curs al monedelor. „Avant l'époque où les monnaies commencèrent d'avoir un cours trop disproportionné, on ne voyait que des paras; même des paiements très considérables ne se faisaient qu'en paras, mais, depuis plusieurs mois ils dis-

¹ Urechia, XIII, p. 304.

² Cod. 98, p. 364.

³ Hurmuzaki, *Documente*, X. 194.

parurent entièrement, si bien que très souvent, même presque toujours, on se trouvait dans le plus grand embarras pour changer seulement un *rubîé* ou une pièce de 20 Kreutzer d'Allemagne, il fallait acheter quelques chose". Maréle Logofăt anunță lucrul consulatului (11 Noembrie). Ordin imperial, cursul același ca și „in din übrigen Provinzen" ale Turciei.

Primele documente turcești pe care le dăm mai jos în traducere (No. I—II) și care datează din lunile August și Octombrie ale anului 1822, sunt două firmane împărătești care ne lămuresc definitiv cursul oficial al monetelor la începutul domniei lui Grigore Ghica-Vodă și a lui Ion Sandu Sturza-Vodă.¹ Documentele III-VIII privesc o corespondență schimbată între Domnul Moldovei și *muhafiz-ii* Silistrei, Ruscicuului, Brăilei, Vidinului și Giurgiului, despre modalitățile executării exacte a poruncilor împărătești. Vorbind despre evenimentele din anul 1822 istoricul turc Gevdet² ne dă și el acest curs, adaogând cu acest prilej că moneda de aur numită *adliè* era bătută recent, — după cum este pomenit și în documentul IX publicat de noi, — și că preschimbarea monetelor vechi cu această monedă nouă va aduce un câștig respectabil Moneteriei.

VI.

FALSIFICAREA MONETELOR TURCEȘTI

Ultimele două din documentele publicate de noi (X—XI) sunt privitoare la monetele false care erau răspândite în țările române în primii ani de domnie a lui Grigore Ghica-Vodă și ai lui Ioan Sandu Sturza-Vodă. Știm din relatările istoricilor turci, că perioada de stăpânire a Sultanului Mehmed II (1223—1255—1808—1839) este caracterizată prin abundența monetelor false în întreaga țară otomană. Chiar începând din anul 1234 (1818) se iviseră în imperiul otoman multe monete false. În deosebi, din țările străine, erau introduși în imperiu diferiți bani falsificați. Din această cauză și fiind că de altă parte se simțea o alterare a monetelor egiptene, printr'un firman împărătesc directorul Moneteriei otomane a fost

¹ Deși documentele adunate aici privesc exclusiv Țara Românească, este de sine înțeles, însă, că aceleași firmane și porunci erau primite și de Domnul Moldovei.

² Gevdet, *Tarih*, p. 53—54.

însărcinat de Sultan cu luarea măsurilor necesare pentru împiedicarea acestei dezordine și pedepsirea vinovaților.¹

În ciuda măsurilor luate de guvernul otoman, principatele au rămas totuși una din câmpurile cele mai fecunde ale speculanților de bani. Se pare că monetele false erau introduse din Transilvania, unde se fabricau la Alba Iulia. O adresă a Marelui Vizir Derviș Mehmed Pașa (1818—1819) către Alexandru Suțu Vodă Domnul Țării Românești face cunoscut că în Moldova au fost prinși cu uneltele lor doi supuși austriaci falsificatori de *rubiele* și alte monete de aur, și că deși merituau sancțiunile necesare pentru faptul lor mârșav, totuși s'a arătat indulgență de data aceasta, dispunându-se numai expulzarea lor din țară. Aceasta se comunică și Domnului Țării Românești spre a nu tolera intrarea și șederea lor în țara Valahă.² Kreuchely scrie către von Miltitz la 1824 Febr. 14.³ „Il est généralement connu que depuis l'évacuation des troupes impériales russes, plusieurs personnes firent de grandes spéculations avec les monnaies turques. On commença par les pièces de 60 paras, *altmisliks*, puis par les *yousluks*, et enfin des *beşliks* on fit des pièces de deux florins impériaux. Puis on passa au *funduks*. Cette métamorphose se faisait à Carlsbourg en Transylvanie, moyennant d'une rétribution proportionnellement modique. Même ce n'était pas une chose rare que de voir de ces pièces de deux florins, sur lesquelles, malgré la nouvelle empreinte, on reconnaissait encore parfaitement les caractères turcs des *beşliks*... (Une des personnes qui firent cette spéculation, fut le frère du prince actuel, Constantin de Ghika, général major titulaire de Russie. Aussi, en mourant, il y a à peu près deux ans, à Cronstadt, outre des sommes considérables en obligations, il laissa à son fils, Matinko de Ghika, une somme de plus de 70.000 ducats espèces sonnantes). Les *funduks*, les *beşliques* et les *rubiées* ont disparu. On fait maintenant la même spéculation avec les autres vieilles monnaies turques: les *roubiés*, et même avec les *machmoudiés*, qu'on transforme en nouvelles pièces de douze piastres. Le Kloutshar Dresna qui de tout temps soignait les affaires pécuniaires du prince, fait acheter de tous côtés, par des sarafs adonnés, les ducats, les *machmoudiés* anciennes, les *roubiés*, etc., et la cour ne paye néanmoins qu'en pièce de douze piastres. Omul de încredere al Domnului, Dresna, este

¹ Ş a n i z a d è, *Tarih*, vol. II, p. 33—37.

² Arh. St. Doc. Turc. No. 224.

H u r m u z a k i, *Documente*, X. 266—7.

semnalat în corespondențele diplomatice ca unul care era implicat în transacțiile oneroase.

Tot Kreuchely¹ scrie către Von Miltitz la 1824 Iulie 27: „On prétend presque généralement que le sieur Dresna, factotum du prince, fait des machinations économiques et financiers de toutes espèces, fait l'emplette des ducats par l'entremise de sarafs, affidés et que toujours il paye les ducats au dessus du cours ordinaire, ce qui naturellement les fait monter en prix (déjà ils sont montés à 22 piastres ½). Que le prince fasse passer de l'argent en Transylvanie est sûr, et qu'il l'y fasse passer avec le plus grand secret possible, à l'aide de quelques personnes, est positif“. Dintr'o scrisoare a unui comerciant din București cu data de 14/26 Februarie 1825 aflăm următoarele: „Păzește-te de galbeni dodecari, că au eșit calpi mulți, făcuți de Greci, făcuți întocmai ca cei buni; atât numai că au preț numai de opt lei, având argint mult băgat într'înși, și să zice că în Țara Românească s'au vârsat 60.000, și tovarășii Aghenții, neguțătorii, zic că mai așteaptă 1.500.000, tot pentru ticăloasa Țară-Românească, cu toate că ochiu neadormit al Stăpânirii a pus siguranță mare asupra aceștii pricini, a apandisi-o (întîmpinat-o)“.

O corespondență din Iași, adresată lui Hugot la 27 Februarie 1825² relatează următoarele: „J'ai reçu la lettre que vous m'avez fait l'honneur de l'écrire, pour me recommander d'avoir l'oeil sur un particulier *raya*, qu'on vous a dit être détenu à Yassi, sous le prétexte d'avoir introduit de la fausse monnaie dans la principauté. Voici tous ce que j'ai pu apprendre sur cette affaire, qui n'est pas encore bien éclaircie, et qui donne lieu à mille versions différentes. Le détenu soutient ne pas avoir apporté de monnaie fausse. Il est très constant que lorsqu'il fut arrêté à Bottochan pour être envoyé à Yassi, on lui fit mettre son propre cachet sur le sac de pièces de douze piastres, qu'on lui saisit, à côté du cachet de l'autorité locale. Il est encore certain que ce cachet avait été brisé lors de sa présence, lorsqu'on l'amena chez le Prince pour reconnaître les espèces. Alors il répondit qu'il ne pouvait plus reconnaître cette monnaie, parce qu'on avait pus substituer des pièces fausses aux bonnes. A cela on ne lui fit d'autres réplique que de le renvoyer en prison“.

Această corespondență tot din Iași adresată lui Hugot la 27 Februarie 1825 pretinde că: „M. Lippa croit décidément que la

¹ Hurmuzaki, *Documente*, X. p. 284—5.

² N. Iorga, *Studii și Documente*, VIII, p. 162—3.

³ Hurmuzaki, *Documente*, XVII, p. 9—10.

fraude ne vient pas de Bucharest, comme vous le pensez, mais qu'elle vient de Constantinople même; et qu'on bat aujourd'hui dans un certain endroit de cette Capitale de la fausse monnaie, pour pouvoir ensuite saisir la vraie, sur ceux qui en sont porteurs".¹

Kreuchely scrie către von Miltitz la 1825 Februarie 27:

„Le Hospodar de la Valachie (recte Moldavie) avait à faire passer à son fils à Constantinople une somme assez conséquente, et la lui envoya en pièces de douze piastres. Le jeune prince fit de cette somme un paiement assez considérable. Mais bientôt on lui rapporte ses pièces de douze piastres, avec la déclaration qu'elles étaient fausses; en même temps, un ordre de le Porte au hospodar, son père, lui enjoint de faire une exacte perquisition d'où cette fausse monnaie provenait. Après plusieurs recherches faites à Iassy, il se trouve qu'elles venaient de Bukarest et qui c'était un commissionnaire du sieur Maïtani, nommée Yordan Saraf, qui les avait mise en circulaton, au nombre de 8000 pièces et plus. Il fut arrêté et interrogé. Le résultat fut que le sieur Maïtani les lui avait remises. Ce Yordan est encore en détention à Yassi. Le Prince de Moldavie envoya un boyar, le sieur Prunko, à celui de la Valachie, pour le prier d'entendre le sieur Maïtani... (Celui-ci) déclara avoir reçu cet argent des *Beglikthshis*, qui font le commerce des moutons de Valachie à Constantinople. Les *Beglikthshis* nièrent le fait. Le sieur Maïtani fut interrogé pour la seconde fois, et ne sachant que répliquer à la négation des *Beglikthshis*, se contenta d'assurer qu'il les avait données comme il les avait reçues, et l'affaire en resta là jusqu'à ce moment"². „On prétend que le total des fauses pièces de cinq (sic) piastres, répandues dans les deux principautés, se monte à soixante et cinq mille. Les attachés au prince prétendent que ces fausses monnaies viennent toute de la Morée. Les défenseurs des Grecs disent, au contraire, que les pièces de la Morée³ sont de même valeur intrinsèque que les véritables pièces ottomanes. A cela, les adversaires de la Cour ajoutent: „Si les pièces fausses venaient véritablement de la Grèce, elles auraient du être répandues à Constantinople, voisine de la Grèce, plutôt qu'une somme considérable y ait pu être envoyée de la Moldavie: „Depuis longtemps, disent les mêmes, on sait que le prince, à l'aide de certaines personnes, a su convertir les ducats qui circulaient en Valachie en pièces de douze piastres, et c'est ce commerce qui fit disparaître totalement les ducats de la principauté”.

¹ Hurmuzaki, XVII, p. 10.

² Hurmuzaki, Documente X, p. 314—5.

³ Banii turci fabricați de răsculații greci

Hugot scribe către Damas la 5 Martie 1825: 1. „Depuis plusieurs semaines il y a eu dans cette principauté, une émission considérable, et à ce qu'il paraît systématique, de fausses pièces d'or de 12 piastres turques. Les pièces ne contiennent, d'après les essais qu'en ont été faits, que pour environ huit piastres de matière, au titre du G.S. Comme le Prince avait constamment méprisés les rapports et avertissements qui lui venaient à cet egard, les soupçons que les principaux agents financiers du Hospodar étaient les auteurs de cette émission, commençaient, à prendre de la connaissance dans le public. C'est pourquoi S.A. s'est enfin déterminée, il y a quelques jours, à faire publié un ordre, dont voici la traduction littérale. „Le Prince ordonne au Starosta (chef des crieurs publics) de faire publier dans toutes les rues de la ville, qu'il vient de paraître des pièces fausses de douze piastres. En conséquence chaque marchand et autres qui reçoivent de l'argent, doivent faire bien attention à la monnaie, et ceux qui ne la connaissent pas, doivent faire voir à ceux qui s'y connaissent. Les crieurs publics apporteront au Starosta des certificats des prêtres des différents quartiers, pour prouver qu'ils se sont acquitté de leur devoir“. „Aujourd'hui le public reste généralement persuadé que l'émission vient de Constantinople même, et comme on n'a pas de remède contre ce nouveau fléau et qu'il est fort difficile de discerner les pièces fausses de véritables, on évite tant qu'on peut de recevoir et surtout de conserver, les uns et les autres. On tâche de n'être payé qu'en ducats d'Autriche, dont le prix s'élève maintenant, pour cette raison, à 23 piastres le ducat“.

Tancoigne, consulul francez scribe din Iași la 1825 Aprilie, următoarele despre chestiunea monetelor false: 1 „On a enfin remis en liberté le commis du Banquier de Bucharest, qui avait été arrêté ici, comme porteur de monnaies qu'on prétendait être fausses, et qui ne l'étaient pas. Cet argent ayant entièrement disparu, M. l'Agent d'Autriche a consenti, pour le moment, à ce qu'on n'en rendit de suite que la moitié, et pour l'autre moitié, il a été donné une assignation sur les Ispravniks de Bottochan 2.

Kreuchely scribe către Von Miltitz următoarele la 14 Februarie 1826: 1 „Hormis les paras, qui sont en petit nombre, on ne voit a Yassi point de monnaie turque; les pièces de douze mêmes y sont rares, depuis la quantité de fausses qu'on y fit circuler. Les ducats autrichiens et hollandais, les écus de deux florins de conven-

¹ Hurmuzaki, *Documente* XVII, p. 10.

² Hurmuzaki, *Documente* XVII, p. 14.

tion, les pièces de 20 *Kreutzer* et de dix *Kreutzer* et quelques colonades (columnatas) d'Espagne, sont presque seuls en vogue. Pour suppléer aux paras, qui n'existent plus en assez grande quantité pour le trafic ordinaire, qu'on les fait passer autant que possible en Bessarabie, on a cherché d'y suppléer par les pièces de 3 *Kreutzer* d'Autriche, qui passent à 12 paras, tandis que le *zwanziger* n'en vaut que 75. Lors de mon départ, le ducat valait à Bukurest de 23½ jusqu'à 24 piastres; à mon arrivée a Yassi, il y valait 25. Lors de mon départ de Yassi, le 23 Janvier, il y valait 27 piastres et, à mon retour à Bukurest le 24, il y était monté (à) 25 piastres. Aujourd'hui, 13 Février, le ducat passe ici à 27 piastres, même à 27½; il doit être plus haut à Yassi".

Scrisoarea vezirială pe care o publicăm (No. X) poartă data de 21 August a acestui an și este adresată Domnului Grigore Ghica-Vodă. Prin această poruncă Marele Vizir anunță că unele monete împărățești, — și în primul rând aceea numită *adliè*, — erau falsificate de *frank-i*. (Sub denumirea de *Frenk* sau *Efrendj* (Franc) se înțelegeau toți creștinii nesupuși Porții, indiferent națiunea căreia aparțineau, — Englezi, Francezi, Italieni, etc., cari, însă, în acte publice, sunt desemnați cu numele de *müsteemen*, adică cei cari se recunosc învinși sau cari sunt în pace cu musulmanii, în opoziție cu cei numiți *harbiè*, dușman în stare de războiu perpetuu).

Ultimul document din cele publicate de noi este tot o poruncă vezirială adresată către Grigore Ghica-Vodă cu data de 5 Ianuarie 1825. Trimis cu privilegiul scoaterii unei noi monete, — *acelei zise hairiè*, — ordinul marelui Vizir mai pomenește retragerea de pe piață a vechii monete onichilik (*adliè*), fiindcă aceasta din urmă era imitată de falsificatori. La data de 7 Ianuarie 1828, adică imediat după promulgarea firmanului pomenit, Hugo scria lui Damas: ² „Le sultan vient de faire fabriquer de nouvelles pièces de monnaie, dont il a fixé la valeur à 10 et à 20 piastres. Elles sont d'un titre encore bien inférieur aux précédentes fabrications. Il en a été envoyé à Bucharest quelques échantillons, mais le firman, qui doit ordonner de les recevoir pour la valeur qui leur est été attribuée, n'est pas encore publié. En attendant, ces pièces de 20 piastres sont reçues pour un demi ducat d'Autriche, ou environ dix francs".

H. DJ. SIRUNI

¹ Hurmuzaki, *Documente X*, pag. 338—9.

² Hurmuzaki, *Documente*, XVII. 50.

ANEXE

I.

1822 August 17—26 (1237 Sfârșitul lunei Zilhidjdje).

Copie legalizată de pe firmanul împărătesc adresat către guvernatorul Silistrei Mehmed Selim Pașa și tuturor judecătorilor, notabililor, ofițerilor, conducătorilor de vamă și oamenilor de treabă din ținuturile dunărene, cărora se comunică noul curs al monetelor — ordonându-se o strictă aplicare a prețurilor fixate, și pedepsirea acelor care falsifică monetele împărătești sau alterează cursul fixat, prevăzându-se chiar pedeapsa cu moarte pentru cei vinovați.

Onoratul vizir, consilier glorios, ordonatorul lumii, dirigitor de afaceri populare printr'o minte pătrunzătoare, aducătorul la bun sfârșit al lucrurilor importante ale omenirii printr'o judecată dreaptă, susținătorul fundațiilor de prosperitate și de înflorire, consolidatorul coloanelor de fericire și magnificență, cel încărcat de toate binefacerile Celui de Sus, Vezirului meu Mehmed Selim Pașa, valiul (guvernator) Silistrei și serascherul (șeful oștirii) din părțile Dunării; și Cadîilor și naibilor (judecători) din aceste părți glorioase de calitate și de ordine, mine de virtuți și de cuvinte, — ca să fie sporită virtutea lor; voevozilor, aianilor (notabili), celorlalți zabiși (ofițeri), conducătorilor de vamă (*gömrüc emini*), persoanelor de vază (*vigîuh*) ai țării, și tuturor oamenilor de treabă (*iș-eri*), — ca să fie sporită considerația lor; la sfârșitul acestei auguste porunci să vă fie cunoscut că:

Cursul monetelor de aur și altor monete s'a fixat după modul următor:

<i>Stambulul</i>	8	piastri
<i>Findicul</i>	11	„
<i>Misirul</i>	7	„
<i>Gezairul, Tunusul, Tarabulusul</i>	12	„
<i>Rumiaua</i>	25	„
<i>Jumătate (din Rumie)</i>	12	„ 20 parale
<i>Sfertul (din Rumie)</i>	6	„ 10 „

Sfertul din <i>Findic</i>	3	piastri	—	parale
Sfertul din <i>Stambul</i>	2	„	20	„
<i>Yaldizul</i>	15	„	10	„
<i>Madjarul</i>	15	„	—	„
<i>Crămișul</i>	14	„	30	„
Iar din monetele de argint:				
<i>Ichilic-ul</i>	2	„		
<i>Gihadië-aua</i>	5	„		
<i>Gurușul</i>	—		40	„
Sfertul (din <i>Guruș</i>)	—		10	„
Cele 3 feluri de <i>Réale</i> , afară				
de cel numit <i>Avariz</i>	6	„	20	„
<i>Avarizul</i>	6	„	—	„

Cursul fiind astfel fixat, s'a dec'is ca să nu fie depășită această margine legală, iar moneda de aur numită „Souverain” să fie scoasă cu desăvârșire din circulație. În legătură cu această hotărâre a noastră au fost promulgate în repetate rînduri Hatt-î-Hümaiun-uri, și au fost înștiințați prin înalte ordine autoritățile din Anatolia și Rumelia, iar cele din Stambul prin diferite porunci viziriale (hüurultu) pentru ca să nu fie depășit cursul fixat. Și deși în această privință s'a trimis în zilele din urmă firmane speciale tuturor provinciilor, totuși s'a constatat că în momentul de față răufăcătorii nu renunță la acest lucru rușinos, și negociază în toate părțile monetele de aur și celelalte monete peste prețurile fixate, iar guvernatorii, judecătorii și ofițerii nu se străduiesc în destul pentru a-i împiedica. Acest fapt a pricinuit nu numai stagnarea operațiunilor între oameni și felurite inconveniente și pagube, ci a împiedicat și sosirea în capitală a banilor din provincii, și prin aceasta a zădărnicit mersul operațiunilor. Astfel încât este clar că nu e alt remediu pentru interzicerea decât instituirea pedepsei cu moarte.

Iar voi, cari sunteți pomenitul vizir, și judecătorii, și voievozii și notabilii, etc. să vă stăruiti de acum înainte în privința acestei chestiuni privitoare la monete, să nu fiți indulgenți și să vă trudiți împreună spre a găsi mijloacele necesare pentru împiedicarea circulației monetelor enumerate, peste cursul fixat. Iar în privința celor care nu se îndreaptă și în mod ascuns sau fățiș îndrăznesc a călca [cursul pomenit], spre reprimarea lor și spre pilda altora îi pedepsiți fără cruțare cu moarte. Astfel fiind înalta mea voință, puneți toate străduințele voastre spre a îndeplini acest al meu fir-

man împărătesc ce vi se trimite prin...¹ Deci comunicați cazul tuturorora de sub guvernarea voastră, și explicați-le pe larg că de acum înainte nu se va arăta indulgență față de cei cari mai persistă [în acțiunea lor] și să depuneți împreună toată truda voastră în această privință, după cum este absolută cerință mea împărătească.

Prin urmare vre-o îndrăzneală de acum înainte va fi considerată ca o urmare a neglijenței și tolerenței guvernatorilor, judecătorilor și ofițerilor, și poate chiar rezultatul unei indulgențe din partea lor, și vor fi muștrați și ei. Să vă conformați deci celor arătate și puneți în aplicare în mod solidar cerințele acestei porunci, și să vă feriți de tot ce nu este în conformitate, drept care s'a promulgat prezentul firman. La sosirea lui să vă conformați, exact cum este prevăzut, poruncii împărătești, la care lumea trebuie să se supune, să asculte și să urmeze, ferindu-vă de tot ce este contrariu. Să știți cum este scris, și să dați crezare cifrei noastre împărătești.

S'a scris pe la sfârșitul lunei Zilhidjdje din anul una mie două sute trei zeci și șapte.

Se constată de noi exactitatea după originalul.

Judecătorul Silistrei.

Esseid Ahmed.²

II.

1822 Oct. 12-21 (1238 Inceputul lunei Sefer).

Firmanul Sultanului Mahmud al II-lea către Grigore Ghica Vodă, Domnul Munteniei, căruia îi face cunoscut cursul monetelor în circulație în imperiul otoman, și ordonă ca prețul monetelor în Țara Românească să nu depășească cursul astfel fixat, iar cei găsiți vinovați să fie pedepsiți cu asprime.

Pildă printre fruntașii națiunii lui Mesie, Voevodul actual al Valahiei Grigore Ghica Vodă.

Să fie cunoscut la sosirea acestei cifre împărătești:

Cursul monetelor de aur și altor monete s'a făcut după cum urmează:

<i>Stambulul</i>	8 piaștri
<i>Findicul</i>	11 „
<i>Misirul</i>	7 „

¹ Loc alb în text.

Arhivele Statului, *Documente turcești*. Nr. 20/XIII.

<i>Gezairul, Tunusul și Tarabulusul</i>	12	pieștri		
<i>Rumiaua</i>	25	„		
<i>Jumătatea (din Rumie)</i>	12	„	20	parale
<i>Sfertul (din Rumie)</i>	6	„	10	„
<i>Sfertul din Findic</i>	3	„	—	„
<i>Sfertul din Stambul</i>	2	„	20	„
<i>Yaldizul</i>	15	„	10	„
<i>Madjarul</i>	15	„	—	
<i>Crămișul</i>	14	„	30	„
<i>Ceariecul de argint</i>	5	„		
<i>Ichilicul</i>	2	„	—	„
<i>Gurușul</i>	—	„	40	„
<i>Sfertul (din Guruș)</i>	—		10	„
<i>Cele 3 feluri de Reale</i>				
afară de cel numit <i>Avariz</i>	6	„	20	„
<i>Avarizul</i>	6	„	—	„

Cursul astfel fixat, s'a decis să nu fie depășită marginea legală, iar moneda de aur numită „Souverain” să fie scoasă cu desăvârșire din circulație. În legătură cu această hotărâre a noastră au fost promulgate în repetate rânduri hatt-î-hümaiun-uri, și au fost înștiințate prin înalte ordine autoritățile din Anatolia și Rumelia, iar cele din Stambul prin diferite porunci veziriale (buiurultu) pentru ca să nu fie depășit cursul fixat. Tot astfel în zilele din urmă s'a trimis în toate părțile [Imperiului] diferite firmanuri, ordonându-se ca spre pilda altora să fie pedepsiți în chipul cel mai aspru și fără cruțare toți acei cari îndrăznesc a călca [această regulă] în mod ascuns sau fățiș, și astfel să fie respectate atât la Constantinopol cât și în alte părți, cele poruncite în privința cursului fixat pentru monete.

Tot așa Valahia și Moldova fiind centre comerciale, dacă nu vor aplica acolo [cursul fixat], acaparatorii vor aduna aur din alte părți, îl vor introduce în Principate, și vor îndrăzni de a-l negocia cu un preț mai mare decât cel fixat, și astfel pilda lor se va răspândi și în alte părți, pricinuind depășirea prețurilor reglementare. Prin urmare circulația monetelor constituind baza tuturor operațiunilor și, pentru ca în toate părțile să se pue toată străduința în această privință, după propunerea lui Husein-Bei, unul din demnitarii imperiului otoman și conducătorul (nazâr) actual al Monetăriei Impărătești, — glorie iluștrilor și generoșilor, ca să fie sporită gloria sa, — s'a trimis atât ție voevodului Valahiei, cât și voe-

vodului Moldovei această înaltă a mea Voință. ca să străduiți pentru ca și în principate să fie aplicată cu strictețe regula fixată, și să nu fie negociate monetele de aur și celelalte monete la un preț mai urcat decât normele fixate, iar acelor răufăcători cari îndrăznesc a călca această [regulă] să li se aplice pedepsele meritate.

Prin urmare, fiind necesar ca chestiunea prețului monetelor să fie stabilită în toate părțile și cei cari calcă ordinul dat să se căiască, voința mea împărătească este ca să puneți toate stăruințele voastre în această privință, să scoateți cu desăvârșire din circulație pomenita monetă „souverain”, să nu tolerați să circule monetele de aur și de argint la un preț mai mare decât cel indicat în cursul arătat, și să dispuneți pedepsirea acelor cari îndrăznesc [contrariul].

S'a expediat și Voevodului Moldovei un alt decret al meu [tot] în această privință.

Să vă conformați deci celor poruncite de Mine, să îndepliniți cele necesare, să vă stăruiti în credința voastră, și să vă feriți de toate actele și purtările care sunt contrarii regulilor puse, cum prevede prezentul meu firman împărătesc. La sosirea acestuia, să te conformezi întocmai prevederilor, poruncii mele împărătești, căreia lumea trebuie să se supună, să asculte și s'o urmeze, ferindu-te cu desăvârșire de tot ce este contrariu. Să știi cum este scris și să crezi cifrei noastre împărătești. S'a scris pe la începutul luni Sefer, în anul una mie, două sute, treizeci și opt.¹

(Acest firman este trimis și Domnului Moldovei tot la această dată. V. Documentele turcești din Arhivele Statului, No. 19/XIII).

III.

1822 Noembrie 9 (1238 Sefer 23)

Copie după o adresă a lui [Grigore Ghica Vodă, Domnul Munteniei], către Muhașăzul Silistrei, Mehmed Selim Pașa, spre a cere lămuriri în privința cursului monetelor turcești și străine.

Plin de putere, plin de grație. plin de afecțiune, plin de mărire, susținător fără obligație, prea înalt și prea generos stăpân!

Fiind, din cerințele înaltei voinți împărătești, ca monetele să

¹ Arhivele Statului, *Documente Turcești*, No. 183.

nu circule, peste cursul lor fixat, și fiind datoria noastră de a stăru-i pentru respectarea și în Țara Românească a normelor decise, deși ne este cunoscut cursul monetelor împărătești, ne lipsesc însă date despre prețul monetelor europene. Prin urmare, spre lămurirea noastră, atât în privința cursului fixat pentru monetele împărătești cât și al celor străine, după cum se menționează în înaltul firman, îndrăznesc a vă ruga respectuos să binevoiți a dispune să ni se trimită un bilețel în această privință.

După sosirea, cu ajutorul Atotputernicului, a acestei umile adrese, orice ordin și poruncă depind de înalta voastră voință.

1238 Sefer 23.

GRIGORE GHICA ¹

IV.

1822 Noembrie 16—25 (1238 Inceputul
lunei Rebi-ül-evvel)

Adresa lui Mehmed Selim [Pașa, muhafâzul Silistrei], către Grigore Ghica Vodă, Domnul Munteniei, pentru trimiterea a unui firman împărătesc privitor la fixarea cursului monetelor.

Plin de magnificență, plin de demnitate, plin de inteligență, plin de nobleță, amicul nostru beî!

Vi s'a trimis înalta poruncă adresată vouă dispunând circulația monetelor și a diferiților auri, după regulile fixate și, pentru a îngriji ca aceste monete să nu circule peste normele arătate; astfel, după ce veți afla conținutul ordinului împărătesc, trebuie să stăru-iți și Domnia Voastră ca în localitățile de sub guvernarea voastră, diferitele monete și auri să nu fie negociate decât după cursul fixat, și astfel să vă trudiți ca înalta voință împărătească să se îndeplinească întocmai, ceea ce este și speranța noastră prietenească.

Inceputul Rebi-ül-evvel 1238.

MEHMED SELIM ²

¹ Arhivele Statului, *Documente Turcești*, No. 296.

² Arhivele Statului, *Documente Turcești*, No. 350.

V.

1822 Noembrie 30 (1238 Rebi-ül-evvel 15)

Adresa lui Essaid Mustafă [Paşa, Muhafăzul Rusciucului], către Grigore Ghica Vodă al Munteniei, anunţând aprobarea cererii Domnului, şi anume, ca acei care călătoresc în Țara Românească, pentru comerţ, să fie înştiinţaţi în privinţa noului curs al monetelor, fixat prin înalt firman, iar cei suspecti să fie împiedicaţi de a intra în Valachia.

Plin de magnificenţă, plin de inteligenţă, plin de înaltă nobleţă amicul nostru bei.

Am luat cunoştinţă de stimata voastră scrisoare prin care ne înştiinţaţi despre promulgarea unui firman împărătesc adresat către Domnia Voastră, privitor la împiedicarea folosirii aurului şi al altor monete negociate în public, peste cursul fixat şi, despre trimiterea din partea Domniei Voastre a unui ordin către ispravnici şi alţi funcţionari, privind oprirea negocierii de acum înainte [a monetelor] peste preţurile fixate, în judeţele puse sub guvernarea Dvs. şi prin care ne cereţi ca noi din partea noastră să recomandăm esnafilor şi celorlalţi, că acei cari pleacă în Valachia pentru comerţ să fie obligaţi a respecta normele puse pentru negocierea aurului şi al altor monete şi să nu aibă pretenţiuni la preţuri mai urcate.

Deşi chestiunea mai era recomandată anterior acelorora din comercianţi cari pleacă de aici în Valachia, totuşi am mai repetat-o în mod insistent şi ameninţător. Ajungând la auzul nostru că, până acum, aurul şi monetele erau negociate şi acolo la un preţ urcat, s'a făcut cunoscut că pedepsele cele mai aspre îi aşteaptă pe acei cari calcă aceste dispoziţiuni, numai că şi în părţile D-voastre trebuie să puneţi stăruinţa necesară.

[Afară de aceasta], prin tatarul guvernului otoman, a sosit, în zilele din urmă, o poruncă împărătească care dispune ca acei de naţionalitate greacă, bulgară, sârbă şi arnăută, cari merg în partea cealaltă [a Dunării] adică în Valachia şi Moldova, să fie interogaţi în faţa noastră şi nimeni să nu fie lăsat să plece decât acei a căror treburi şi persoană se lămureşte, şi apoi remiţându-se fiecăruia o autorizaţie de drum, cei autorizaţi să fie predaţi capuchehaialelor respective şi de aceştia căpitanilor, şi de aceşti din urmă ofiţerilor numiţi spătari, astfel încât să se stăruie ca nimeni din aventurieri să nu treacă pe malul celălalt.

Prin urmare, s'a pus toată stăruința [din partea noastră] pentru a îndeplini cele ordonate prin înalta poruncă, să se dea autorizațiile cuvenite acelor cari călătoresc pentru afaceri. Rămâne chestiunea parvenirii acestora la capuchehaialele malului celălalt, deoarece capuchehaialele din Rusciuc și din Giurgiu fiind în momentul de față una și aceeași persoană, — Nicolachi, — care deși îngrijește și chestiunile de pe acest mal, și trece și în acea parte, totuși fiind obligat să nu treacă din această parte în cealaltă, vă rugăm să dispuneți ca, sau Dumnealui să rămâne aci spre a preda fiecărei persoane care pleacă, sau să fie pusă o altă persoană sub dispoziția Dumnealui cu șederea pe malul nostru.

Sperăm, deci, că la sosirea acestei scrisori veți da soluționarea cea mai potrivită chestiunii pomenite, și astfel veți stărui pentru îndeplinirea poruncii împărătești.

1238 *Rebi-ül-evvel* 15.

ESSAID MUSTAFA¹

VI.

1822 *Noembrie* 30 (1238 *Rebi-ül-evvel* 15)

Adresa lui Ebubechir [Pașa, Muhafâzul Brăilei] către Gri-gore Ghica Vodă al Munteniei, anunțând primirea unei cereri a Domnului, ca acei cari călătoresc în Țara Românească cu scopuri comerciale să fie avizați despre cursul monetar fixat prin înalt firman și adaogând că Brăilenii, fiind avizați de demult, n'au nevoie de recomandări în acest fel.

Plin de demnitate, plin de magnificență, plin de inteligență, plin de nobleță amicul meu beil

Am luat cunoștință de prieteneasca voastră scrisoare prin care re anunțați promulgarea unui firman împărătesc despre împiedicarea negocierii aurului și altor monete cu circulație publică, peste cursul fixat, și ne propuneți ca prevederile acestui firman să fie recomandate acelor din populațiunea de pe hotar, cari fac comerț cu Muntenia. Circulația aurului și a altor monete, făcându-se la Brăila de mult timp, după indicațiunile înaltului firman, ordinul de împiedicarea negocierii lor peste prețul fixat trebuie să fi fost adresat către județele Munteniei și Moldovei, deoarece populațiunea

¹ Arhivele Statului, *Documente turcești*, No. 734.

din Brăila este de demult avizată în această privință. Prin această a noastră scrisoare prietenească vă facem cunoscut să stăruiti în a recomanda locuitorilor din județele depinzând de Muntenia ches-tiunea susmenționată și prin aceasta îndepliniți exigențele înaltei porunci.

La sosirea, prin ajutorului lui Dumnezeu, a acestei scrisoare sperăm că ne veți pomeni cu bine.

1238 Rebi-ül-evvel 15.

EBUBECHIR¹

VII.

1822 Decembrie 2 (1238 Rebi-ül-evvel 17)

Adresa lui Mustafa [Pașă, Muhafăzul Vidinului], către Gri-gore Ghica Vodă al Munteniei, făcând cunoscut că, spre a satis-face cererea Domnului, s'a dat avertismentul cuvenit acelor cari fac comerț cu Țara Românească, să respecte normele puse pentru negocierea monetelor.

Plin de magnificență, plin de demnitate, plin de înaltă noblețe, plin de înțelepciune, amicul meu beil

Am luat cunoștință de prieteneasca D-vtră adresă prin care ne înștiințați despre promulgarea și sosirea unui firman împără-tesc, adresat către Domnia Voastră privitor la împiedicarea nego-țului, aurului și altor monete cu circulație publică, peste cursul fixat și despre comunicarea din partea Dvs. a recomandărilor necesare în această privință către ispravnici și ceilalți funcționari ai fie-căruia județ, și prin care ne cereți ca și noi, din partea noastră, să facem recomandările necesare tuturor esnafilor și celorlalți, ca acei din populațiunea de pe hotar cari fac comerț cu Țara Românească și cari vor pleca de acum înainte în acea țară, să respecte normele puse pentru negocierea aurului și al altor monete, și să nu aibă pretențiuni la prețuri mai urcate.

Fînd deja înștiințați, prin diferite buiurultu-uri [locuitorii din] districtele Vidin și Nicopole, despre conținutul firmanului adresat Domniei-Voastre și despre ordinele viziriale trimise vouă în repe-tate rînduri, în pomenitele districte și în orașul Vidin nu se ne-

¹ Arhivele Statului, *Documente turcești*, No. 717.

gociasă diferitele monete de aur și altele, peste prețul fixat și se pune toate străduința ca să nu fie călcat cursul fixat. S'a comunicat [totuși] tuturor esnafilor și celorlalți, promulgarea unui firman împărătesc privitor la cursul monetelor și în Valachia și faptul că de acum înainte se vor respecta regulile stabilite.

Spre a vă face cunoscut că depinde dela Domnia Voastră îndeplinirea voinței împărătești, vi s'a scris și trimis prezenta scrioare, sperând că ne veți pomeni cu bine.

1238 Rebi-ül-evvel 17.

MUSTAFA ¹

VIII.

1822 Decembrie 2 (1238 Rebi-ül-evvel 17)

Adresa lui Mehmed Salih [Pașă, Muhaŋâzul Giurgiului] către Grigore Ghica Vodă al Munteniei, anunțând că s'a făcut cunoscut populațiunei noul curs al monetelor.

Plin de magnificență, plin de inteligență, plin de înaltă demnitate, prietenul nostru beil

S'a primit și s'a luat act de stimata Dvs. adresă privitoare la promulgarea unui decret împărătesc în legătură cu cursul fixat pentru diferitele monete negociate în public. S'au făcut recomandările necesare către neguțători, prin crainici speciali, conform cerințel Dvs. Se profită de ocaziune spre a se interesa de sănătatea Dvs.

1238 Rebi-ül-evvel 17.

MEHMED SALIH ²

IX.

1823 Martie 22—31 (1238 Mijlocul lunei Regeb)

Firmanul Sultanului Mehmed al II-lea către Grigore Ghica Vodă al Munteniei, căruia îi face cunoscut cursul monetelor în circulație în imperiul otoman cum și al celor ce se bat în acel moment în Monetăria Împărătească, și ordonă respectarea acestui curs

¹ Arhivele Statului, Documente turcești, No. 707.

² Arhivele Statului, Documente turcești, No. 284.

in hotarele Țării Românești fără nici o neglijență sau toleranță.

Pildă printre fruntașii națiunei lui Mesie. Voevodul actual al Valahiei Grigore Ghica Vodă!

Să fie cunoscut la sosirea acestei cifre împărătești! Cursul monetelor de aur și al altor monete s'a fixat în modul următor:

<i>Stambulul</i>	8	piaștri	
<i>Findicul</i>	11	„	
<i>Misirul</i>	7	„	
<i>Gezairul, Tunusul și Tarabulusul</i>	12	„	
<i>Rumiaua</i>	25	„	
<i>Jumătate (de Rumie)</i>	12	„	20 parale
<i>Sfertul (de Rumie)</i>	6	„	10 „
<i>Sfertul (de Findic)</i>	3	„	— „
<i>Sfertul (de Stambul)</i>	2	„	20 „
<i>Yaldizul</i>	1	„	10 „
<i>Madjarul</i>	15	„	— „
<i>Crămițul</i>	4	„	30 „

Iar din monetele de argint.

<i>Gihadieaua</i>	5	„	— „
<i>Yüzlicul</i>	2	„	20 „
<i>Ichilicul</i>	2	„	— „
<i>Gurușul</i>	—	„	40 „
<i>Sfertul (de Guruș)</i>	—	„	10 „
Cele de 3 feluri de <i>Reale</i> afară de cel			
numit <i>Avariz</i>	6	„	20 „
<i>Avarizul</i>	6	„	— „

iar moneda cea nouă care se bate în momentul de față sub nume de:

<i>Adlië</i>	12	piaștri	
jumătatea (acestei monete)	6	„	
sfertul (acestei monete)	2	„	20 parale

Cursul fiind fixat, s'a decis ca să nu fie depășită această margine legală, iar moneda de aur numită „souverain” să fie scoasă dela circulație. În legătură cu această hotărîre a noastră, s'au promulgat în repetate rânduri Hatt-î-Hümainuri, și s'au înștiințat, prin înalte ordine, autoritățile din Anatolia și Rumelia, iar cele din Stambul prin diferite porunci (buiurultu), ca să nu se depășească cursul fixat.

Totodată deși în zilele din urmă s'au trimis în toate părțile diferite firmanuri, dispunându-se ca să fie aplicate fără cruțare, spre pilda altora, pedepsele meritate acelor care îndrăznesc a călca [regulele puse] în mod ascuns sau fățiș și, deși atât în înalta noastră capitală cât și în fiecare parte a Anatoliei și Rumeliei, s'a stabilit necesitatea unei atențiuni eficace în ce privește prețul monetelor fără a mai arăta slăbiciuni [în respectarea ei], totuși s'a constatat că în Valahia se negociază în momentul de față la un preț mai mare decât cel fixat.

Fiind sigur că acest procedeu se va răspândi și în alte părți și va pricinui astfel călcarea regulilor pomenite și va cauza pagubă tuturor, ceea ce este contrar dorinței mele împărătești, și prin urmare, înalta mea voință fiind ca să fie executate întocmai cele fixate, trebuie ca de acum înainte să străduiți încă mai mult pentru ca toate monetele să circule după prețurile mai sus indicate și să nu se tolereze negocierea lor la un preț mai ridicat, iar acei cari îndrăznesc să facă aliș-verișul cu un ban mai mult, călcând astfel ordinele și recomandările mele, să fie osândiți cu pedepsele cele mai aspre.

Nazârul (conducător-ministru) actual al Monetăriei Impărătești Hüseîn Hüsniü Bei, unul dintre demnitarii mari ai imperiului otoman, glorie printre iluștri și generoși, — ca să fie sporită gloria sa, — solicitându-ne trimiterea către Dumneata, care ești voevodul Valahiei, a unui firman împărătesc privitor la stăruințele trebuincioase pentru împiedicarea circulațiunei monetelor la un preț mai urcat decât cel fixat, s'a promulgat și s'a trimis acest glorios firman al meu spre a ordona în mod străduitor și amenințator îndeplinirea celor arătate.

Deci cerința mea împărătească este ca tu, de acum înainte să stăruiești în mod permanent și insistent pentru executarea ordinelor mele, să te ferești de tot ce este protivnic, căci dacă se aude cândva că Valahia nu s'a conformat celor fixate în privința cursului monetelor, acest fapt se va atribui neglijenței tale, și vei fi considerat fără îndoială răspunzător.

Făcându-ți-se cunoscut aceasta, se dă înaltul meu firman ca să te comporți întocmai, să comunicî celor în drept cazul, să stăruiești pentru îndeplinirea ordinelor împărătești și să te ferești de tot ce nu se potrivește regulilor puse.

La sosirea [acestui firman], să te conformezi întocmai cum prevede, porunca mea împărătească, la care lumea trebuie să se su-

pune, s'o asculte și s'o urmeze, ferindu-te cu desăvârșire de tot ce este contrariu. Să știi cum este scris și dă crezare cifrei noastre împărătești.

S'a scris în mijlocul lunii Regeb din anul una m'e, două sute, treizeci și opt. ¹

X.

1825 August 21 (1241 Muharrem 6).

Porunca lui Mehmed Selim [Pașa, Marele Vizir], către Gri-gore Ghica Vodă Domnul Munteniei, făcând cunoscut că s'a hotărât preschimbarea unor monete vechi cu altele noi, spre a pune capăt circulației monetelor falsificate, și că s'au luat măsuri contra acelor europeni cari introduc în imperiu aceste monete, dispunând totodată reprimarea falsificatorilor iviți recent în Țara Românească.

Deși și s'a scris anterior despre interzicerea circulației monetelor de aur și al altora, atât al celor ale Majestății sale Împărătești cât și al celor străine, peste prețurile fixate, și despre prinderea și pedepsirea acelor cari provoacă stricarea cursului monetelor și, deși eram siguri că vei pune cuvenita stăruință pentru îndeplinirea acestei voințe împărătești și vei arăta, astfel, credința ta încercată, totuși această chestiune a monetelor, nefiind din seria treburilor ordinare de stat, ci chiar una din chestiunile de temelie ale statului, trebuința este, să fie executate și mai departe regulile și ordinele puse. Fiind însă probabil că ordinea va fi turburată de străinii aflați la Constantinopol, cei cari comit acest fapt rușinos, și înfăptuindu-l, îl consideră ca un simplu comerț —, aceasta neintrând în cadrul materiilor de comerț, deoarece numai lucrurile și mărfurile constituiesc obiectele unui comerț; deci nu vor fi primiți, în teritoriul împărătesc, toți acei [dintre străini] indiferent de statul căruia îi sunt supuși, cei cari negociază monetele interzise prin înaltul firman, falsifică moneda de aur zisă adlië care se bate acum purtând numele împărătesc și, răspândesc monetele contrafăcute de niște falsificatori. În cazul când ei vor cădea în mâna [autorităților] vor fi expulzați, iar în caz de recidivă ei vor suporta aceiași soartă ca și raialele.

¹ Arhivele Statului, *Documente turcești*, No. 184.

Acest firman este trimis și Domnului Moldovei tot la aceasta dată V. Documentele turcești din Arhivele Statului, No. 21 (XIII).

Pentru că nu este tolerată decât baterea și circulația monetelor împărătești numite *adliè*, *nâsfiè*, *rubiè*, *altmişlic*, *zolte* și monetele mărunte, iar circulația celorlalte monete vechi împărătești fiind interzisă, s'a comunicat tuturor ca acei cari posedă asemenea monete să le aducă la Monetăria Împărătească spre a le vinde după valoarea aurului și după prețul fixat. De asemenea s'a comunicat ambasadorilor și însărcinaților cu afaceri din Constantinopol, ai puterilor străine, că se vor pedepsi acei cari calcă regulele puse. Dâșii negăsind nimic de obiectat, au dat consimțământul lor procedului adoptat. Astfel, s'a îndeplinit măsura pomenită în privința aceloră dintre europeni cari au fost prinși.

Această chestiune a monetelor s'a recomandat pe larg și în mod insistent printr'un firman împărătesc tuturor guvernatorilor (*vali*), prefecților (*mutesariî*) și judecătorilor (*hachim*) de pe cuprinsul imperiului otoman. Auzind că se săvârșesc și în Țara Românească asemenea fapte urâte din partea unor europeni (*frenc*) și a altora, tu trebuie să depui toată stăruința ta pentru aceasta chestiune prea importantă, și în privința europenilor, cari răspândesc auri falși și întrebuițează alte monete interzise, vei aplica măsurile adoptate în capitală. De asemenea vei aresta și închide autorii dacă, săvârșirea acestui fapt este atestată și de alții, confiscând monetele interzise și găsite în mâna lor și înștiințându-ne despre cele întâmplate.

S'a scris și s'a trimis aceasta ca să pui toată râvna ta în această privință. La sosirea, cu ajutorul Ațotputernicului, a acestuia ai să te porți întocmai.

1241 *Muharrem* 6.

MEHMED SELIM ¹

XI.

1828 *Ianuarie* 18/27 (1243 *Inceputul lui Regeb*)

Porunca lui Mehmed Selim [Pașa, Marele Vizir], către Grigore Ghica Vodă, Domnul Munteniei, anunțând scoaterea din circulație a unor monete falsificate și baterea unei nouă serii de bani, recomandând o deosebită băgare de seamă cu prilejul operațiunilor comerciale și sancționarea cu pedepse severe a aceloră care calcă regulele puse.

¹ Arhivele Statului, *Documente turcești*, No. 992.

CREDINCIOSUL MEU I

Monetele împărătești fiind baza tuturor operațiunilor și măsura statului și a națiunei, și fiind o necesitate imperioasă păzirea lor de falsificație și de lipsă de *ayar*, niște răufăcători imitând monetele de aur, numite *onichilic*, bătute în zilele din urmă, au reușit să facă falsificatele și lipsa lor este într'o formă greu de deosebit. Din această cauză, deși de câte ori s'a schimbat chipul [acestor monete], ei le-au falsificat, totuși, într'o formă greu de cunoscut, încât acei cari nu sunt în stare de a le deosebi, au început să le folosească.

Acest fapt pricinuind paguba populației și stagnarea operațiunilor comerciale între oameni, iar înalta mea voință fiind a feri lumea de pagube și de stagnarea operațiunilor comerciale, s'a renunțat, cu desăvârșire, la baterea pomenitei monete *onichilic* și s'a bătut în Moneteria Impărătească o nouă monedă cu nume de *hairië* în trei feluri, anume *cârc-guruşluc*, *yighirmi-guruşluc* și *on-guruşluc*.

Această schimbare a monetelor împărătești s'a făcut numai pentru a protegui lumea de pagube și pentru a scoate din circulație zisa monedă lipsă la *ayar*, *onichilicul*.

Se cere însă, ca acei care negociază aceste noi monete să fie cu mare atenție în momentul folosirii lor, iar acei cari nu sunt în stare a le deosebi să le arate celor cunoscători; prin urmare se recomandă o deosebită băgare de seamă în această privință.

În cazul când se vor falsifica și aceste noi monete, cum s'a făcut cu acele numite *onichilic*, trebuie ca, acei în mâna cărora cad, unele din aceste monete, să le remită ofițerilor, cum se face deja și în capitala noastră, spre a fi trimisă la Înalta Poartă; când faptul se întâmplă într'o provincie, cei cari au primit-o sau au dat-o trebuie să fie cercetați și interogați, iar vinovatul cel adevărat să fie prins și închis, iar cazul comunicat autorităților din capitală. Prețul fostei monete de aur *onichilic*, fiind fixat la 12 piaștri, jumătatea la 6 și sfertul la 3 piaștri, iar negocierea lor peste prețul fixat fiind interzis cu desăvârșire, se vor aplica pedepse aspre acelor cari depășesc în folosul lor prețul fixat.

O atenție deosebită trebuie să se observe și în privința acelor cari procură în țările islamice monetele de aur și de argint interzise, spre a le introduce în alte țări. Spre a se respecta cu insistență tot ce precede s'au scris celor în drept din capitala noastră, buiurultu-uri, iar celor din provincie s'au trimis scrisori.

Prin urmare, de acum înainte se va păzi o desăvârșită atenție din partea tuturor, spre a protegui această monetă zisă *hairiè*, iar în cazul când se va găsi vreo monetă contrafăcută, acela la care ea s'a găsit, să fie prins și cercetat, iar vinovatul cel adevărat închis, și cazul comunicat autorităților din capitală. Tot astfel să fie interzisă negocierea monetei de aur numită *onichilic*, peste prețul fixat, și împiedicată cu desăvârșire folosirea acelor monete de aur și de argint, a căror circulație a fost interzisă în mod absolut. Iar acei în mână cărora se găsesc asemenea monete, să le preschimbe cu monetele în circulație, aducându-le *mubaia'agi-ilor* (cumpărători) desemnați din partea Moneteria Impărătească.

Aceasta fiind voința noastră absolută, se recomandă tuturor a se comporta întocmai, deoarece vor fi trimiși în toate localitățile inspecitori speciali, spre a cerceta și verifica faptele, și spre a aplica pedepsele meritate acelor cari se dovedesc vinovați. Pentru toate acestea s'a scris și s'a trimis această a noastră scrisoare, spre a-i îndemna pe toți să-și puie toată silința în această chestiune.

La sosirea acestuia să vă conformați celor recomandate.

1243 începutul lunii *Regeb*.

MEHMED SELIM ¹

¹ Arhivele Statului, *Documente turcești*, No. 1111.

G L O S A R.

abbasi: „moneta lui Abbas”; monetă persană de argint bătută sub şahul Abbas I Cel Mare (1557—1628); era împărțită în 2 *mahmudi*-i și valora 0,97 fr. spre mijlocul secolului XVII; 50 de *abbasi*-i formau un *tuman*.

În anul 1118 (1706) era primită în Iracul otoman, cu valoarea de 40 *accele*, la încasarea impozitelor, dar când Sultan Ahmed III a cucerit Tebrizul, Tiflisul și Erivanul a suprabătut aceste monete persane, transformându-le în piese otomane, iar cele găsite lipsă la cântar, le-a topit, bătând din ele monete noi.

accè: „*albișor*”; traducerea adjectivului grecesc *aspros* (aspru), întrebuințată ca substantiv spre a desemna monetele de argint și de aramă și în special monetele mici. Moneta veche de argint de origină turcească a cărei valoare a variat foarte mult în decursul secolelor.

Cu prilejul reformei monetară a Sultanului Ahmed III, în 1115 (1703), când gurușul s'a adoptat ca bază monetară, valoarea *accè*-lei a fost fixată la $\frac{1}{3}$ dintr'o *parà* sau $\frac{1}{20}$ dintr'un *guruș*.

Origina sa o are în moneta cu acest nume a Asiei anterioare, unde cântărea o jumătate de *dirhem* (dram) sau un sfert dintr'un *dirhem*. Adoptată de Turci ca moneta lor națională cântărea la începutul Imperiului Otoman 5 carate și 3 grăunțe, dar greutatea sa a scăzut cu timpul. Ultimele monete cu acest nume, bătute în 1116 (1704) cântăreau $\frac{3}{4}$ carate.

Accè-aia s'a bătut pentru prima dată sub Sultanul Orhan (761 = 1360), Baiazid I (792 = 1390), Mehmed I (816—1413), Murad II (824—1421), Mehmed II (în 848 = 1445, 855 = 1451, 865 = 1461, 875 = 1471, 886 = 1481), Baiazid II (886 = 1481), Selim II (918 = 1512), Suleiman I (926 = 1520), Selim II (964 = 1566), Murad III (982 = 1574, 992 = 1584), Mehmed III (1003 = 1595), Ahmed I (1012 = 1603), Osman II (1027 = 1617, 1028 = 1618), Murad IV (1032 = 1623), Ibrahim (1050 = 1640), Mehmed IV (1058 = 1648), Ahmed III (1116 = 1704).

Această mică monetă fiind unica piesă divizionară între moneta de aur și cea de aramă, nu era suficientă pentru usul curent, de aceea circulau în imperiul otoman piesele de argint ale tuturor statelor europene.

accè-i-osmani: „*accea otomană*”, primele *accele* otomane spre a fi deosebite de cele de proveniență orientală.

adlië (altunù): „aur de justiție”, moneda de aur de 20 de piaștri, a lui Mahmud al II-lea, în anul 1239 (1823). Pe monetă, în dreptul tigrului, era inscripțiunea „adli” (just), de unde denumirea sa *adlië*.

După ce s'a mai bătut o nouă serie din această monetă (*gedid-adlië*), prima emisiune fu numită *atic-adlië (adlië-aya cea veche)*.

Avea o greutate de 7 carate și 3 grăunți, cu un *ayar* de 19,29 (830⁰/₀₀).

altilic: „de șase”; monetă de argint din 1249 (1833) sub Mahmud II, valorând 240 de parale, adică 6 piaștri. Era împărțită în = *ütchlüc* (3 piaștri) și *altmişlic* (60 de parale sau un piastru și jumătate). Avea un *ayar* de 0.435—0440.

altmişlic: „de șaizeci”, monetă de 60 parale, adică de un piastru și jumătate, bătută întâi în 1179 (1765) sub Sultanul Mustafa III, cântărind 9 carate cu un *ayar* de 600⁰/₀₀; apoi în 1204 (1790) de Sultanul Selim III, cu o greutate de 5 carate și 13 grăunți, cu un *ayar* de 465⁰/₀₀. Sultanul Mahmud II a emis și el un nou *altmişlic*, care s'a numit *gedid-altmişlic*.

altun-chisesi: „punga de aur”; v. *chisè*.

armudlù-altun: „aur în pere”; medalie de aur, în formă de pere, purtată de femei și având ca inscripție *maşallah*.

altun: „aur; monetă de aur”. Până în anul 1453 monetele de aur care circulau în imperiul otoman erau de proveniență străină și au fost denumite pur și simplu *altun*. Primele monete de aur introduse la Turci au fost mai întâi ducatul venețian (*venetic altunù*), și apoi ducatele ungare (*madjar altunù*) și cele olandeze. După cucerirea Constantinopolului Fatih Sultan Mehmed II a bătut în 883 (1478) primele monete turcești de aur cu un *ayar* de 23.26 (993.50⁰/₀₀) cântărind 1 dram, 1 carat, 1 grăunț (3.49 grame) și valorând 40 *accele*. (Ducatul ungar cântărea 3.491 gr. și cel olandez 3.494 gr.).

Cele bătute de urmașul său Baiazid II (în 886 = 1481) valorau 40 *accele*, iar cele bătute de Selim I (918 = 1512), Suleiman I (926 = 1520) și Selim II (974 = 1566) valorau 60 *accele*, toate păstrând același *ayar* și greutate, și purtând ca marca de legislație cuvântul *şah* (suveran), de unde vine denumirea lor de *şahi*. Monetele de aur bătute sub Sultani următori: Murad III (982 = 1574), Mehmed III (1003 = 1595), Ahmed II (1012 = 1603) și Osman II (1027 = 1617) valorau 70—120 *accele*, cele

bătute de Murad IV (1032 = 1623) 150—250 *accele*, cele ale lui Mehmed IV (1058 = 1648) 160—240 *accele*, păstrând toate *aiarul* de 23.26 și fiind denumite *feluri-altunû* (florin), cu o mică deosebire în greutatea lor.

Monetele bătute de Suleiman II (1099 = 1687), Ahmed II (1102 = 1691) și Mustafa II (1106 = 1695) au luat denumirea de *șerifi*, având un *ayar* de 23.8 (970⁰/₁₀₀) și o greutate de 1 dram și 1 carat, valoarea lor urcându-se la 260—270 de *accele*. Monetele de aur bătute în 1108 (1695) tot de Mustafa II și în 1115 (1703) de Ahmed III s'au numit *tugrali* și *eşrefi*, păstrând *aiarul* și greutatea monetelor anterioare, valorând numai 300 *accele*.

De atunci începe seria monetelor de aur numite *Stambul*, *zer-mahbub* și *findic*, primele (numite și *zingirli*), bătute în 1128 (1716) sub Sultanul Ahmed III cu o greutate de 1 dram, 1 carat, 2.40 grăunți, cu un *ayar* de 24;

Zer-mahbub-ul bătut tot de Sultan Ahmed III în 1137 (1725) cu un *ayar* tot de 24, și cu o greutate de 12 carate, ½ măscal, iar *findic-ul* fu bătut de Mustafa III în 1117 (1757) într'un singur *ayar* de 23.8 (970⁰/₁₀₀), valorând 480 *accele* și cântărind 1 dram, 1 carat și 1 grăunț.

Toate aceste trei monete fură bătute și păstrate în circulație un secol întreg sub sultanii Ahmed III (1703—1730), Mahmud I (1730—1754), Osman III (1754—1757), Mustafa III (1757—1774), Abdul Hamid I (1774—1789), Selim III (1789—1807), Mustafa IV (1807—1808), însă cu mici deosebiri în *ayare*, *greutăți* și *valoare* (v. și cuvintele *stambul*, *zer-mahbub* și *findic*).

Sub Mahmud II fură bătute mai multe monete de aur, — în 1231 *rumiè* (23 *piaștri*, *ayarul* 22.30, greutatea 1.7.3) și *gedid-rumiè* (8 *piaștri*, *ayarul* 6.19, greutatea 0.11.3); în 1239 *adliè* (12 *piaștri*, *ayarul* 19.29, greutatea 0.7.3).

Tot în acest an bat monedele *dar-ül-hilafet* (cu 12 *piaștri*, *ayarul* 19.29, greutatea 0.7.3) și *gedid-adliè* (*ayarul* 17.30, greutatea 0.7.3.); în 1243 *hairiè* (*ayarul* 20.30 greutatea 0.8.3.); în 1246 *gedid-rubiè* (*ayarul* 13.21, greutatea 2 carate); în 1248 *gedid-mahmudiè* (*ayarul* 19.29, greutatea 8 carate); în 1255 *memduhiè* (20 *piaștri*, *ayarul* 19.29, greutate 7.3.).

Sub sultanul Megid s'a bătut în 1255 (1839) aurul *memduhiè* de o valoare de 20 *piaștri*, *ayarul* fiind de 19.29 (830⁰/₁₀₀) și greutatea 7 carate și 3 grăunți, iar în anul 1260 (1844) acest Sultan a mai bătut o altă monedă de aur de 100 *piaștri*, care a luat denu-

mirea de *megidië* (*altunù*), având un *ayar* de 22 carate ($916.660/_{00}$) și cântărind 2 dramuri și 4 carate. Această denumire însă s'a pre-schimbat sub Sultanul Abdul Aziz în acea de *liră-i-osmani* sau *osmanli-lirasi* (lira otomană), denumire ce s'a păstrat până în zilele noastre.

Monetele divizionare de aur ale Sultanului Megid erau = *beşyüzlüc* (500 piaștri), *ichi yüz ellilic* (250 piaștri) *ellilic* (50 piaștri), *yighirmi beşlic* (25 piaștri).

arşlanlû: „cu leu”, numele unei monete selgiucide, având ca efigie un leu și un soare.

arşlanlû-guruş: „piastru cu leu” (*loewen riksdaler*), numit și *esedi guruş*, denumire dată de Turci, leului olandez, unicul care era în circulație în țările otomane; era monetizat la 8 dramuri și jumătate. S'a adoptat apoi ca bază transacțiunilor comerciale și a cursului de schimb.

aşrafî: v. eşrefi.

atic-adli (*altunù*): v. *adlië-altunù*.

atic-fîndic (*altunù*): „fîndicul cel vechi”.

atic-rumië: „rumieaua cea veche”, v. *rumie*.

atic Sultan Mehmed (*altunù*): denumirea dată monetelor de aur bătute de Sultanul Mehmed I (în anul 1143 = 1730) sub numele de *gedid-Stambul* (v. acest cuvânt).

avariz: spre sfârșitul secolului XVIII-lea *avariz-ul* era un impozit de 500 aspri, ce se percepea dela locuitorii orașelor.

ayar: marcarea metalelor, greutateilor și măsurilor.

ayarul de 24 carate se socotește mie la mie, cel de 23 carate $958.330/_{00}$, cel de 22 $916.660/_{00}$, cel de 21 carate $8750/_{00}$, etc.

ayetlû-altun: „aur cu verset”, monetă de aur având în loc de inscripție, un verset din Coran și purtată de femei ca medalie.

ayinelî (*altunù*) „aur cu oglindă”, denumire populară dată monetelor de aur bătute de Sultan Mustafa III în 1171 (1757) din cauza formei lor.

bachîr-para: monetă de aramă, după istoricul Gevdet (Vol. V., pag. 301), prima monetă de aramă a fost bătută chiar sub sultanul Orhan (1326—1360) când această monetă se chemă încă *mângâr* după cuvântul mongol *mangun*. Abia în timpul Sultanului Suleiman II a intrat însă în sistemul monetar, când în 1099 (1687) Sultanul a fost nevoit a o scoate în abundență din cauza crizei financiare a acestui an. De atunci este pomenită mereu de istorici, ca una din monetele răspândite, sub numele de *bachîr-parâ*. Monetele

de aramă se numeau în termen oficial *nehaşi-accè* sau *secchè-i-nehasiè*, iar în timpurile din urmă s'a numit în graiul popular *ciüruc-accè* (ban putred).

În reforma monetară din anul 1844, monetele de aramă emise de Sultanul Megid erau:

cârc-paralic (40 parale): 6 dramuri, 10½ carate (21.386 gr.).

yighirmi-paralic (20 parale): 3 dramuri, 5 1/4 carate (10.693 gr.).

on-paralic (10 parale): 1 dram, 10 carate (5.346 gr.).

beş-paralic (5 parale): 13 carate (2.673 gr.).

bir-parà (1 para): 4 3/4 carate (0.535 gr.).

Bagdad-guruşu: piastru emis la Bagdad într'un anumit moment valorând două *dirheme*, adică 1 guruş şi 32 parale.

barbută: monetă care circula în timpul lui Ioan Caragea-Vodă (1812—1818).

Belgrad-accesi: „acceaia din Belgrad” (v. *simitgi accesi*).

beşguruşluc: v. *beşlic*.

beşbirluc: „cinci într'unul”; nume popular dat monetelor de aur de 5 lire turceşti (500 de piaştri) bătute de Sultanul Megid. v. *beşyüzluc*.

beşbiryerde: v. *beşbirluc*.

beşlic: „de cinci”; monetă turcească de argint, de 5 piaştri, în circulaţie mai ales în Muntenia, numită de Greci şi de Moldoveni *pendar*. Această monetă fu emisă de Sultanul Mahmud II în anul 1245 (1829), cu o greutate de 4 carate şi 13 grăunţi, cu un *ayar* de 2200/100. A avut şi divizionarele sale: *yüzluc* (100 de parale), *cârclic* (40 parale), *yighermilic* (20 parale) şi *onluc* (10 parale). (v. şi cuvântul *noctasiz*).

beşparalic: monetă de aramă de 5 parale, bătută de Sultanul Megid, cu o greutate de 13 carate (2.673 gr.).

beşyüzluc: „de cinci sute”; monetă de aur de 500 de piaştri, emise de Sultan Megid, cântărind 11 dramuri şi 4 carate (36.82 gr.).

bugdai: „grăunţ”; v. *dirhem*.

bir-paralic: „de o para”; monetă de argint de 1 para, bătută de Sultanul Ahmed III în 1116 (1704) cântărind 2½ grăunţi, cu un *ayar* de 680%.

caimè-i-nacdiè: v. *kaimè*.

calb: monetă falsă.

calbezen: falsificator de bani; forma vulgară a cuvântului *cal-bazan*, folosit şi în vechime şi în limba română sub forma *calpuzan*.

calpuzan: v. *calbezen*.

carâ-guruș: „piastru-negru” de aliaj pur, care nu se ruginea; denumire veche a scutului german, numit și *rial-guruș* și „*souverein*”, cântărea 9 dramuri.

cârc-gurușluc: „de patruzeci de piaștri”; monetă de aur, zisă și *hairiê altunû*, bătută în 1243 (1827) de Mahmud II, având ca divizionare *yighirmi-gurușlucul* (20 piaștri) și *on-gurușlucul* (10 piaștri).

ciarcli: moneta de aur de cinci piaștri emisă de Sultanul Mahmud II în 1223 (1808) la Bagdad, cântărind 2 dramuri și 1 1/4 carate. S'a numit și *gedid-beșlic*.

cărat: „carat” a 16-a parte dintr'un dirhem (0.20 gr.). Caratul cântărea în Olanda 20.5894 gr. și în Austria 20.610 gr.

Schela de Aur era împărțită în 24 carate (v. *ayar*).

ciariec: „un sfert”; denumire dată monetelor de argint emise de Sultanul Megid în 1844, valorând 5 piaștri, adică a patra parte dintr'o monetă de 20 piaștri, numită *megidiê*.

cechi: v. *dirhem*.

ceyirdec: v. *dirhem*.

chem-ayar: „lipsa de aliaj”.

chisê: „pungă”; denumirea dată unei sume de 500 piaștri, cum altădată o pungă de aur (*altun chisesi*) valora 10.000 piaștri. Punga de argint era împărțită în *chisê-i-rumi* (punga de Stambul) și *chisê-i-misri* (punga egipteană), a căror valoare varia după timp și după fluctuațiunile piastrului.

chizil-guruș: „piastru-roșu”, expresiune care desemna toate scuturile de aur străine.

ciftê-zoltê: „dublu zolota”; denumire dată monetei de argint de 60 parale numită „*altmislic*”; aceasta din urmă s'a bătut în 1179 (1766) de Sultanul Mustafa III, pe baza zolotelei, dublând-o în preț și mărindu-i greutatea dela 6 dرامي și 3 grăunți, la 9 dramuri.

cil (*para*): monetă nouă bătută.

columnatas: monetă de argint având curs în coloniile americane ale Spaniei: era egală cu 5 lei, 43 de bani.

crămiț: denaturarea cuvântului Kremnitz, care era denumirea ducatului unguresc și a unei monete austriace, în valoarea de 11 franci 90 centime. Cuvântul are origina sa în localitate în acest nume din Ungaria, bogată în minele de aur și de argint.

crontaler: veche monetă de argint bătută de Austriaci în a doua jumătate a veacului XVIII-lea (*Kronenthaler*), a cărei va-

loare pe la începutul secolului trecut era între 6 și 9 lei, în Principate.
ciüruc-parà: „ban putred”.

cușlu carbun: „carbun cu pasăre”; monetă rusă cotoată la Constantinopole la 16 piaștri 10 parale, după cursul oficial din 1259 (1843).

darülhilafè (altunù): a doua serie a monetei de aur numită „*adliè*”, bătută de Sultan Mahmud II în 1239 (1823), având aceiași greutate (7 carate și 3 grăunți) și același ayar ($19.29 = 930^0/_{00}$). S'a numit astfel deoarece pe reversul său purta inscripțiunea „*dar-ül-hilafet-ul-aliè*” („poarta înaltului Califat” = Stambul). În graiul popular s'a mai numit *surre-altunù*.

deng: v. *dirhem*.

derecli: v. *direcli*.

dinar: cuvânt arab, care împreună cu *dirhem* erau întrebuințate sub califii din Bagdad spre a arăta măsurile de greutate și monetele de aur și de argint. Dela Arabi au trecut în țările învecinate, moștenite apoi de Selgiucizi, le-au întrebuințat și Turcii în prima perioadă a imperiului lor.

dinar-i-Sultani: denumire dată de localnici monetelor turcești bătute în Egipt, Tripoli, Tunis și Gezair.

dirhem: măsură de greutate, care era întrebuințată în Monetaria Împărătească ca bază la greutatea monetelor. În sistemul monetar turcesc, *occaua* era împărțită în 400 dirhemi (dram), iar

măscalul $1\frac{1}{2}$ dirhemi, *dirhemul* (dram) în 4 dengi, *dengul* în 4 ceyirdeci sau cărați, iar *ceyirdecul* (carat) în 4 bugdaii sau *habbè-i* (grăunț).

Pentru a cântări greutatea mai mari, se întrebuințau în moneteria împărătească și alte măsuri; astfel *cechi-ul* măsoara 100 dirhemi, *tefè-ul* 11 occale, *terazi-ul* 5000 dirhemi, și *chepcèaua* 15 terazii (75000 dirhemi), (*occaua* valora 1.282,945 grame, *dirhemul* 3.207 grame, *căratul* 0.20 grame, iar *bugdai-ul* 0.050 grame).

Pentru cântărirea diamantelor și a giuvaerurilor se întrebuințau măsuri mai mici (*evzan-i-esgar*); *căratul* care valora 4 bugdaii, *bugdaiul* 2 fitili, *fitilul* 2 nachiri, *nachirul* 2 catmiri, *catmirul* 2 zere-i.

direcli (rial) v. *columnatas* (direc = culomn; *direcli* = cu culomn).

ellilic: monetă de aur de 50 piaștri, emisă de Sultanul Megid, cântărind 1 dram 2 carate (3.608 gr.).

el-muzaffer dâima: „mereu învingător”; expresiune pe care o

întrebuințează suveranii turci în turaua după numele lor și pe care o mai găsim în unele monete ale sultanilor.

emir: „suveran”; titlu care s'a întrebuințat în unele monete turcești.

esedi (guruș): v. *arslanlû-guruș*, (*esed* = *arslan* = leu).

eșrefi (altunû): așa s'au numit monetele de aur pe care le-a bătut în anul 923 (1527) Sultanul Selim I la Cairo, după cucerirea Egiptului, cum erau numite și monetele emise altădată de stăpânitorii memluci în Egipt. (Cuvântul de *eșrefi* s'a mai întrebuințat în forma de *șerifi* sau *șerafi*). Acest nume s'a dat și monetelor de aur bătute de Sultanii Süleiman I în 1099 (1687), Ahmed II în 1102 (1691), Mustafa II în 1106 (1695), și Ahmed III în 1115 (1703), toate având un *ayar* de 23.8 (9700/100) și cântărind 1 dram și 1 carat. Valorau 260-300 accele.

evrac-i-nacdiè: monetă-hârtie.

filus: numele dat monetelor de aramă bătute în 806 (1403) în Egipt și rămas mai târziu în vocabularul arabesc spre a desemna monetele de aramă.

feluri: v. *flurin*.

filuri: v. *flurin*.

findic (altunû): „aur de alună”, denumire dată unei monete de aur, din cauza micilor grăunți desemnate împrejurul monetei și spre a o deosebi de monetele de aur bătute anterior, — *sultani*, *șahi*, *eșrefi*, *tugrali*, *zingirli*, etc. S'a bătut pentru prima dată în 1171 (1757) sub Mustafa III, în valoare de 480 *accelè*, cu un *ayar* de 23.8 (9700/100), cântărind 1 dram, 1 carat, 1 grăunț. A mai bătut-o Sultanul Hamid I în 1187 (1774), cu acelaș *aiar*, valorând 600 *accele* și cântărind 1 dram, 1 carat, 2 grăunți. S'a bătut și sub Selim III în 1203 (1789) și sub Mustafa IV în 1222 (1807), cu un *ayar* de 19.6 (8000/100) și cântărind 1 dram, 1 carat și 1 grăunț.

firfiric: veche monetă de argint, foarte mică, a cărei valoare a variat în diferite timpuri.

flurin: denumire dată ducatului venețian și păstrată sub primii Sultani, spre a indica schimbul de aur otoman; de aceia numire de *secchè-i-feluri*-(monetă-florin), întrebuințată în vechile cronicile turcești. Apoi aceasta din urmă monetă s'a numit *eșrefi* și *șahi*, iar denumirea de *feluri* s'a păstrat numai pentru florinul austriac.

fransâz (rialî): monetă de 5 franci francezi. În anul 1202 (1788) sub domnia lui Hamid I valora, după cursul oficial, 100 parale.

frengî-rial: v. *fransâz(riali)*.

gazi: „*invingător*”; titlu care s'a gravat pentru prima dată pe monetele lui Sultan Mahmud II în 1223; sub domnia lui Abdul Hamid II ea apare, în 1293, sub forma de *el-gazi* (învîngătorul).

gazi (altunû): v. *hairië (altunû)*.

gedid-adlië (altunû): monetă de aur, bătută de Sultan Mahmud III, în anul 1239 (1823). S'a numit astfel spre a se deosebi de *atic-adlië altunû*. Cântărea 7 carate și 3 grăunți și avea un aiar de 17.30 (748⁰/₀₀).

gedid-altmişlic: monetă de 60 parale emisă în 1239 (1824) de Sultanul Mahmud II.

gedid-beşlic: „(monetă nouă de cinci”; v. *ciarcli*.

gedid-eşrefi (altunû) v. *tugrali altunû*. Monetă de aur bătută în 1108 (1697) de Sultan Mustafa II.

gedid-ichilic: monetă de argint de 2 piaştri sau 80 parale, bătută de Sultan Hamid I în 1203 (1789) și de Sultan Selim III în 1205 (1791), prima cântărind 9 carate și 4 grăunți, iar al doilea 8 carate, amândouă cu un aiar de 465⁰/₀₀.

gedid-mahmudie (altunû): monetă de aur bătută în 1248 (1832) de Sultan Mahmud II, cu un aiar de 19.29 (830⁰/₀₀), și cântărind 8 carate. Poporul o numia *yighirmilic altun*.

gedid-rubië (altunû): monetă de aur bătută în 1246 (1830) de Sultanul Mahmud, cântărind 2 carate, și având un aiar de 13.31 (582⁰/₀₀).

gedid-rumië (altunû): monetă de aur de 8 piaştri, bătută în 1231 (1816) de Sultan Mahmud II, numită de popor și *yazili-mahmudie*. Cântărea 11 carate și 3 grăunți și avea un aiar de 19.5 (800⁰/₀₀).

gedid-yüzlük: „(moneta) nouă de una sută”; moneta de argint de 100 parale, emisă de Sultanul Selim în 1205 (1791), cântărind 10 dramuri.

gedid-Stambul (altunû): monetă de aur emisă de Sultanul Mahmud în anul 1143 (1730) cu o greutate de 1 dram, 1 carat și 1 grăunț, și având aiarul de 23.8 (970⁰/₀₀). Valora 450 accele (150 parale).

gedid-zingirecli (altunû): monetă de aur bătută în timpul Sultanului Ahmed III (1703-1730) în orașele Tebriz, Tiflis și Erivan, valorând 400 accele, cu un aiar de 24 (0⁰/₀₀ la 0⁰/₀₀).

Gezair: monetele bătute în Gezair de Sultani otomani, începând dela Sultanul Süleiman I (1520-1566) până la Mahmud II

(1808-1839). Ultima monetă de aur bătută de acest din urmă Sultan în anul 1231 (1815) valora la Constantinopol 12 piaștri, după cursul oficial din 1238 (1822). Avea și divizionare, — *nîsfîie* (jumătate) și *rubië* (sfert).

gihadië-beșlic: monetă de 5 piaștri, bătută în 1325 (1810) sub Sultan Mahmud al II-lea, cu o greutate de 8 carate, și un *ayar* de 730⁰/₁₀₀. S'a numit *gihadië* („pentru războiul sfânt”) deoarece era destinată pentru acoperirea cheltuelilor de războiu. Divizionarele acestei monete erau *gihadië-nâsfiesi* și *gihadië-rubiesi*.

gihadië-nâsfiesi: Jumătatea unei *gihadië*.

gihadië-rubiesi: sfertul unei *gihadië*.

gripsor: v. *sgripsor*.

gross: v. *guruș*.

gümüş: argint; monetă de argint. Prima monetă de argint fu bătută de Sultanul Orhan (699-726 = 1300-1326) sub forma de *accë* (v. acest cuvânt). Primele *accele* cântăreau 6 dramuri. Cele din 792 (1390) aveau o greutate de 5 carate și 3 grăuți și aveau un *ayar* de 90%, iar cele din 826 (1423) aveau *ayarul* de 85% și cântăreau 3 carate și 1 grăunț.

În anul 1035 (1626) sub Sultanul Murad IV apare o nouă monetă de argint, $\frac{1}{2}$ *parale* (v. acest cuvânt). Cântărea 5 carate și 1 grăunț și avea un *ayar* de 700⁰/₁₀₀.

În sfârșit în anul 1099 (1687) sub Sultanul Süleiman II se bate o nouă monetă de argint, *gurușul* (v. acest cuvânt). Avea o greutate de 6 carate, și un *ayar* de 898⁰/₁₀₀, valorând 40 *parale*. De atunci fu bătută mereu, păstrând această valoare, schimbându-și numai *ayarul* și greutatea. Cele bătute în 1115 (1703) sub Ahmed III aveau 8 carate și *ayarul* lor era 700⁰/₁₀₀. Cele bătute în 1176 (1762) aveau o greutate de 6 carate și 3 grăunți, și un *ayar* de 600⁰/₁₀₀, iar cele bătute de Selim III în 1203 (1789) și de Mustafa IV în 1223 (1808) cântăreau 4 carate și aveau un *ayar* 465⁰/₁₀₀.

S'a mai bătut multiplele și divizionarele acestui *piăstru*.

S'a pus în circulație pentru prima dată în anul 1131 (1719) sub Sultan Ahmed III *zolota-ua* cu o valoare de 30 de *parale*, cântărind 6 carate și 3 grăuți, și având un *ayar* de 600⁰/₁₀₀, iar în anul 1204 (1790) 5 carate și 13 grăunți cu un *ayar* de 465⁰/₁₀₀; *ichilic-ul* (2 piaștri sau 80 *parale*), în anul 1203 (1789) cântărind 9 carate și 4 grăunți, în anul 1205 (1791) cântărind 8 carate, amândouă cu un *ayar* de 465⁰/₁₀₀, iar cel bătut în 1236 (1821) având greutatea de 4 carate și *ayarul* de 830⁰/₁₀₀.

Sub Mahmud II s'a mai bătut, afară de cele pomenite mai sus, și diferite alte monete de argint:

gihadië-beşlic (5 piaştri), bătut în 1225 (1810) cu o greutate de 8 carate și un *ayar* de 730⁰/₁₀₀;

noctasiz beşlic (5 piaştri), bătut în 1245 (1829), cântărind 4 carate și 13 grăuți și un *ayar* de 220⁰/₁₀₀;

noctali beşlic (5 piaştri), bătut în 1248 (1832), cântărind 4 carate și 12 grăuți, cu un *ayar* de 170⁰/₁₀₀;

altilic (6 piaştri), bătut în 1249 (1833), cu o greutate de 3 grame și 13 grăuți și un *ayar* de 435⁰/₁₀₀.

În timpul reformei monetare a Sultanului Megid din 1260 (1844) s'a emis o nouă monetă de argint, *sim-megidië*, cu o valoare de 20 piaştri, cântărind 7 dramuri și 8 grăuți și având un *ayar* de 830⁰/₁₀₀. Divizionarele acestei monete de argint erau: *on guruşluc* sau *onluc* (10 piaştri), *beş guruşluc* (5 piaştri), sau *beşlic*, *ichi-guruşluc* sau *ichilic*, (2 piaştri), *birguruşluc* sau *guruş* (1 piastru), *yighirmi-paralic* (1/2 piastru sau 20 parale).

guruş: denumire dată de Turci acelei monete de argint, care bătută pentru prima dată în secolul XVII-lea, fu adoptată în sec. XVIII-lea ca unitate monetară în operațiunile financiare. Cuvântul, tradus în limbile europene prin *piastru*, are însă și el o origină europeană derivând din latinescul *grossi* (*groschen* în limba germană și *grosz* în cea polonă). Într'adevăr imediat după apariția în Europa a monetei *gros* (primele, *les gros tournois*, — fură bătute de regele Ludovic IX în 1250) ar fi introdusă și la Turci; într'un firman din anul 795 (1392) al lui Ba'azid I, cuvântul *guruş* este întrebuințat în mod oficial. În orice caz cuvântul era deja consacrat sub Selim I (918-925 = 1512-1520). Süleiman II (1099-1102 = 1687-1691) fu acela care a bătut această monetă pentru prima dată în atelierele sale monetare. (După alții, *guruş*-ul turcesc a fost bătut pentru prima dată sub Murad IV, în anul 1626). La început *guruş*-ul turcesc, fu bătut cu o greutate de 6 dramuri (19 gr. 24), adică mai ușor decât scutul austriac care predomina în acest moment în Turcia, cu o greutate de 9 dramuri.

După ce accè-aşa a fost înlocuită cu *para-ua*, valoarea sa în raport cu *guruş*-ul a fost stabilită la 1/40, raport care s'a păstrat până 'n zilele noastre. Monetele divizionare ale *guruş*-ului fură *zoluta* (30 parale), *yirmilic* (20 parale), *onbeşlic* (15 parale), *onluc* (10 parale), *beşlic* (5 parale) iar multiplele = *altmişlic* (60 parale), *ichilic* (80 parale), *yüzluc* (100 parale).

Sub Mahmud I (1750—1754) și Osman III (1754-1757), s'a produs o urcare vremelnică de greutate, apropiindu-se de ceea a scutului austriac (apr. 24 gr.); suirea pe tron a lui Selim III (1203=1789) a adus o scădere rapidă în greutatea și în *ayar*, scădere ce a durat până la reforma monetară din 1259 (1843), sub Sultanul Megid, care a schimbat-o într-o mică monedă divizionară de 1,2 gr. având 83' miligrame de argint pur.

La începutul secolului XVIII-lea *guruşul* va'ora 3 franci franzezi, iar după tratatul de Cainargi, când Turcia a fost nevoită să plătească despăgubiri de războiu Ruşilor, valoarea sa a scăzut mai întâi la 2 franci, apoi la 1.60 fr. (în anul 1803), la 1 fr. (1812), la 0,85 (1818), la 0.60 (1824), 0.45 (1826), 0.30 (1830), la 0.23 (1838) și 0.21 (1843).

În afară de Constantinopol s'au bătut piaştri și în Statele din Africa de Nord, vasale Turciei, în Egipt, etc. (vezi și *arslanlû-guruş*, *carâ-guruş* și *cizil-guruş*).

guruş-nâşfiesi: jumătate piastru; monedă de argint bătută pentru prima dată în 1108 (1697) de Sultanul Mustafa II.

guruş-rubiesi: un sfert de piastru; monedă de argint bătută tot de Sultanul Mustafa II în anul 1108 (1697).

habbè: grăunţ: a 4-a parte dintr'un carat și 64-a parte dintr'un dirhem (0,050 gr.).

hairiè (altunù): monedă de aur de 40 piaştri, pe care a bătut-o Sultan Mahmud al II-lea, în al 2-lea an al domniei sale, în 1243 (1827). Era denumit de popor *gazi-altunù* sau *sandiclî altunù*. Cântărea 8 caracte și 3 grăunţi și avea un *ayar* de 20.30 (8730/00).

haznè: (haznè = khazinè = veznè), „tezaur”.

ialdiz (altunù): v. *yaldiz* (altunù).

ichiguruş: v. *ichilic*.

ichilid: monedă turcească în valoare de 2 piaştri, emisă de mai mulți Sultani, — de Ahmed III (în 1203=1789), de Selim III (1205=1791), de Mahmud II (1236=1821), aceasta din urmă cântărind 4 carate și având un *ayar* de 8300/00. A mai bătut-o și Sultanul Megid în 1260 (1844), ca una din divizionarele sistemului său monetar.

ichizüzellilic: monedă de aur de 250 piaştri emisă de Sultan Megid, cântărind 5 dramuri 4 carate (7.216 gr.).

icosar: v. *yirmilic*.

Islambol: „plin de Islami”; etimologia arbitrară a cuvântului Istanbul (=Stambul, cuvânt derivat de expresiunea grecească *stin*

poli), prin care Turcii denumea câteodată capitala imperiului otoman, și pe care o găsim întrebuințată și pe unele monete ale diferitelor Sultani.

iüzlüc: v. *yüzlüc*.

iüzlüc altunü: v. *yüzlüc (altunü)*.

lirâ-i-osmani: v. *osmanlî lirasî*.

kayimê: „loctiitor”; hârtie-monetă, pe care Turcii au scos-o cu prilejul dificultăților financiare din 1839—1840, și prima emisiunea căreia nu era decât într-o valoare de 32.000 pungi, rambursabil în 8 ani, cu o dobândă de 8% anual.

khacan: „suveran”; unul din titlurile întrebuințate pe monetele sultanilor otomani.

khan: „suveran”; unul dintre titlurile împăraților otomani, întrebuințate pe monetele lor.

Madjar (altunü): denumire dată de Turci ducatului ungar.

În timpul reformei monetare din anul 1138 (1725) de sub domnia lui Ahmed III, valora, după cursul oficial, 330 *accele*, iar în 1202 (1788) sub Sultanul Hamid I. 5 piaștri. Sub Sultanul Mahmud valora în 1224 (1809) 9 piaștri și 20 parale, iar în anul 1238 (1822) 15 piaștri.

mahmudi: v. *abbasi*.

mahmudiê-(altunü): monetă de aur bătută de Sultanul Mahmud în anul 1248 (1832), cântărind 8 carate, și având un *ayar* de 19.29 (8300/100).

manghir: monetă mică de aramă care valora un sfert de *accê* (aspru); sechin de aramă imitând aurul pentru coliere, brățare, etc. Erau căutate mai cu seamă cele numite *Sultan Baiazid manghirâ*, care se vindeau în târgurile din Baiazid (în Armenia). În graiul popular cuvântul de *manghir* este întrebuințat ca sinonim de monetă. (v. și cuvântul *bachîr-parâ*).

Această monetă datează din timpul Sultanului Murad I, fiul lui Orhan (1359—1389). Cursul acestei monete a fost variabil în decursul secolelor. Într'un timp opt *mangâri* valorau o *accê*, și patru *accele* un dram; apoi 16 *mangâri* au corespuns cu o *accê*, pe când 4 sau 3 ale acestuia valorau o *para*.

mâscal: măsură de greutate, cântărind 1 dram și jumătate sau 24 carate sau 96 grăunți.

megidiê: sistemul monetelor de aur și argint înființat de Sultanul Megid în anul 1260 (1844).

Moneta de aur cu acest nume valora 100 piaștri (23 fr. 530).

cântărind 2 dramuri și 4 carate (7.216 grame), cu un *ayar* de 22 (916,500/00). În această serie erau: *beşyüzlüc* (500 piaștri), *ichi yüzellilic* (250 piaștri), *ellilic* (50 piaștri) și *yighirmibeşlic* (25 piaștri). Monetele de argint emise de Sultan Megid erau: *yighirmi guruşluc* (20 piaștri) cântărind 7 dramuri, 8 carate = 24.55 gr., având *ayarul* de 8300/00, *on guruşluc* (10 piaștri), *beşguruşluc* (5 piaștri), *ichiguruşluc* (2 piaștri), *birguruşluc* (1 piastru). Sultanul Megid a mai bătut și monetele de aramă: *cârc-paralic* (40 parale), *yighirmi-paralic* (20 parale), *onparalic* (10 parale), *beşparalic* (5 parale), *birparalic* (1 para).

meihanegi accesi: „accea de cârciumar”; denumire populară dată aceleia, în timpul Sultanului Mehmed IV (1648—1687), când acceaua a ajuns la un preț minim, din cauza crizei monetare. (v. *simitgi accesi*).

memduhië (altunù): monetă de aur de 20 piaștri, bătută în 1255 (1839), la începutul domniei Sultanului Meg'id, cântărind 7 carate și 3 grăunți, cu un *ayar* de 19.29. A avut ca divizionare *nisfië* (jumătate) în valoare de 10 piaștri și *rubië* (sfert) de 5 piaștri.

memduhië (gümüş): monetă de argint bătute în 1255 (1839) de diferite valori: *altâlic* (6 piaștri), *ütchlüc* (3 piaștri), *altmisparalic* (1 piastru și jumătate sau 60 parale), iar ca divizionare: *yirmiparalic* (20 parale), *onparalic* (10 parale), *birparalic* (1 para).

mescuchiat: monete bătute (sing.: *sicchè*).

mescuchiat-i hisabië: monetele mărunte, fie de aur, fie de argint, considerate ca bază în sistemul monetar și în calcul. Această bază a variat însă în decursul secolelor, — *chisë* (pungă), *guruş* (piastru), *para*, *accë*, *pul*.

meschuchiat-i-istibdalië: „acte de valoare” pentru schimb, cum sunt d. ex. polițele.

mescuchiat-i-nacdië: monetele de aur sau de argint cu valoare.

mescuchiat-i-sarafië: lingourile de aur și de argint.

metalic: denumire dată monetelor de 10, 20 și 40 parale, bătute după reformă monetară din 1288 (1871), sub Sultan Abd-ül-Aziz.

midinë: numele dat unor monete de aur bătute de Sultanii turci în Egipt. Această denumire ar fi derivată din cuvântul *muaedi*.

(Stăpânitorul Egiptului Muaed, bătuse în 818 (1415), o serie

de monete, cari fură numite *derahim-i-muaediè* = monete *muaediene*).

Misir: „Egipt; Egiptean”; monetele bătute în Egipt de Sultani otomani, începând dela Sultanul Selim I (1512—1520) până la Hamid II (1876—1909), atât timp cât a durat suzeranitatea otomană asupra Egiptului. Erau atât de aur cât și de argint și de aramă. *Misirul* aur bătut de Sultanul Mahmud, valora la Constantinopol 7 piaștri, după cursul oficial din 1238 (1822).

Cele bătute sub ultimii Sultani (Megid, Aziz, Hamid II) erau de 100 piaștri, având și divizionarele lor de 50,20 și 5 piaștri.

Misir tugralisi: monetă de aur bătută sub Ahmed al III-lea, valorând 315 așpri (105 parale).

Misir zingirlisi: monetă de aur care valora 330 așpri (110 parale).

nacâd (parâ): bani „comptant”; monetă de bun aliaj. (v. *mes-cuchiat-i-nacdiè*).

nâsfiè: „jumătate”; denumire dată monetelor devizionare de aur valorând jumătatea monetelor respective. Prima monetă *nâsfiè* a fost bătută în 1078 (1688) la Tripoli de Sultanul Mehmed IV.

Nemcè (riali): rialul german.

nisfia: v. *nâsfiè*.

noctali (beşlic): „cu puncte”; monetă de argint de 5 piaștri bătută de Sultan Mahmud II în 1248 (1832), purtând un punct imediat sub nodul paglicei. *Ayarul* era 1700/00 și cântărea 4 carate și 12 grăunți.

noctasiz (beşlic): „fără puncte”; monetă de argint de 5 piaștri bătută de Sultan Mahmud II în 1245 (1829), numită astfel spre a fi deosebită de cea cu puncte. Avea un *ayar* de 2200/00, cântărind 4 carate și 13 grăunți.

occâ: *occaua*; măsură de greutate, care cântărește 400 dramuri (1.272 grame). v. *dirhem*.

onbeşlic: „de cincisprezece”; una din divizionarele monetei de argint numită *altmişlic*, bătută în 1765 de Sultanul Mustafa III, în 1790 de Selim III și în 1823 de Sultanul Mahmud II.

onguruşluc: monetă de argint valorând 10 piaștri, bătută în 1260 (1844) de Sultanul Megid ca una din divizionarele monetei sale de argint de 20 piaștri, numită *yighirmi-guruşluc* (v. acest cuvânt). Așa s'a numit și una din divizionarele monetei de aur de 40 piaștri, bătută în 1243 (1827) de Mahmud II.

onichilic: denumire populară dată monetelor de aur *adliè* și *darüthilafè*, care valora 12 piaștri (v. cuvintele respective).

onluc: v. *onluc-osmani*.

onluc-osmani: monetă de argint bătută de Osman II în 1027 (1617), valorând 10 accele.

onparalic: monetă de argint bătută în 1115 (1703) de Sultanul Ahmed III. și în 1260 (1844) de Sultanul Megid, valorând 10 parale. În timpurile mai recente s'a bătut și monete de aramă sub acest nume.

ort: un sfert dintr'un leu vechiu, adică 10 parale.

osmani: v. *accè-i-osmani*.

osmani (altunü): prima monetă de aur turcească zisă și Sultan-altunü, bătută în 883 (1478) de Fatih Mehmed II, având ca bază ducatul venețian și cântărind ca și el un dram, un carat și 2.40 grăunți. *Ayarul* era de 23.26 (993,500/100). Se numea și feluri (florin). Această monetă s'a bătut și în 886 (1481) sub Baiazid II. Sub urmașii acstuia moneta de aur a luat alte denumiri: *şahi*, *eşrefi*, *tugrali*, *stambul*, *zer-mahbub*, *şindic*, *rumiè*, *adliè*, *hairiè*, *mahmudiè*, *megidiè*, etc. (v. cuvintele respective).

osmanli-lirası: „lira otomană”; denumire ce s'a dat sub Sultanul Abdül Aziz (1861—1876) monetelor de aur bătute de Sultanul Megid și denumite *megidiè yüzlüc altunu*, de atunci numele de *megidiè* păstrându-se numai spre a arăta monetele de argint de 20 de piaștri.

parà: monetă turcă, la origină o piesă de argint de 4 accè-le, — apărută în 1035 (1626) sub Murad IV, și consacrată mai târziu ca unitate monetară în locul accè-lei, cântărind întâi 5 carate și 1 grăunț, (1.10 grame), fu redusă la începutul secolului XIX-lea la trei sferturi din greutatea de altădată. Multiplele paralei de argint erau: *beşlic*-ul (5 parale), *onlic*-ul (10 parale), *onbeşlic*-ul (15 parale), *yighirmilic*-ul (20 parale), *zolota* (30 parale) și *guruş*-ul sau piastrul (40 parale). S'au bătut câteodată și valori mai superioare: *altmişlic*-ul (60 parale), *ichilic*-ul (80 parale) și *yüzlüc*-ul (100 parale). În noul regim monetar al lui Sultan Megid din 1860 (1244) paraua deveni o mică monetă de aramă având ca multiple *beşparalic*-ul (5 parale), *onparalic*-ul (10 parale), *yighirmiparalic*-ul (20 parale), și *guruşul* (40 parale). În ultimele decenii ale imperiului turc groasele piese de aramă de altădată fură înlocuite prin monete de nickel. Sub Republica turcească paraua nu constituie decât o noțiune pentru socoteală, piesa cu valoarea cea mai mică fiind

acea în bronz și aluminium, de 100 parale sau 2 piaștri și jumătate.

Poliâ-guruș: denumirea dată de Turci piaștrilor emiși în țările de sud ale Italiei și care circulau în imperiul otoman.

În timpul Sultanului Ahmed II (1703—1730) valora, după cursul oficial, 173 accele.

pendar: v. *beșlic*.

piastru: v. *guruș*.

pul: mică monetă de aramă.

real: piastru spaniol, valorând apr. 25 centime.

rubie: „a patra parte”; mică monetă de aur care valora o dată sfertul unei monete de 20 piaștri; apoi denumirea s'a dat sfertului lirei turce de 100 piaștri, adică aproape 5 fr. 75.

vulg. urubiè.

rumie: monetă de aur bătută de Sultan Mahmud al II-lea în anul 1231 (1816); s'a mai bătut *nisfiè-aua* (jumătate) acestei monete, dar într'o cantitate restrânsă; s'a numit și *atic-rumiè* (vechea rumie) spre a fi deosebit de a doua serie, *numită gedid-rumiè* (noua rumie). Prima valora 25 de piaștri cu o greutate de 1 dram, 7 carate și 3 grăunți, cu un *ayar* de 22.30 (956.250/100), a doua nu valora decât 8 piaștri, cântărind 11 carate și 3 grăunți, cu *ayarul* de 19.6 (8000/100).

sag-parà: „monetă sănătoasă”.

șah: „suveran”; titlu dat de obicei suveranilor Iranului, câte odată și sultanilor turci. Este întrebuințat pe monetele unor Sultani dela Selim I (918) până la Mehmed III (1003).

șahi (altunù): monetă de aur bătută în 918 de Sultanul Selim I, cu un *ayar* de 23.26 (993.500/100), cântărind 1 dram, 1 carat, 2.40 grăunți, și valorând 60 accele.

sandicli (altunù): v. *hairié (altunù)*.

secchè: metal transformat în monetă v. *sicchè*.

semen: „a opta parte”; denumire dată de Turci micilor monete franceze în valoare de 5 sou, care circulau în Turcia ca a opta parte a unui rial, sub domnia Sultanului Mehmed IV (1648—1687).

séquin: din cuvântul italian *zecchino*, derivat la rândul său din cuvântul arab *secchè*; monetă de aur cu o valoare variabilă, întrebuințată în diferite state italiene și în Orient, valorând apr. 12 franci. Și Austria a bătut monete cu acest nume cu o greutate de 13 carate și 10 grăunți.

La sfârșit denumirea de „séquin” fu rezervată exclusiv monetelor turcești, ca echivalentul cuvântului arab „sicchè” (monetă bătută), dată monetelor de aur din trecut (*findic*, *zer-mahbub*, etc.).

șerefi (*altunù*): v. *eșrefi altunù*.

șerafi (*altunù*): v. *eșrefi altunù*.

sfanț: „zwanzeiger”; ban de argint austriac, care circula în Principate în prima jumătate a secolului XIX, cu o valoare de 20 craițeri. Era întrebuințat mai mult pentru bacșișurile dregătorilor celor mici, de unde vine și vorba de a *sfățui*. La 1826 în Moldova sfanțul valora 20 de parale. Jumătate de sfanț valora 10 craițeri.

sgripșon: vechea monetă de argint austriacă, cu vulturul cu două capete pe stemă, care circula în Principate, având ca valoare 12 lei vechi și jumătate.

sicchè: cuvântul arab care însemnează monetă bătută (pl. *meschuchiat*).

silic (*parà*): monetă ștearsă, roasă prin frecare.

sim: cuvânt persan care însemnează argint.

sim-megidiè: „megidiè-argint”; v. *yighirmi-gurușluc*.

simitgi accesii: „aceea de covrigar”; denumire populară dată acelei în timpul Sultanului Melîed IV (1648—1687), când din cauza crizei pecuniare prețul acelei era cu totul decăzut și când Sultanul adunând din provincii toate monetele uzate le-a bătut din nou la Belgrad și în Bosnia cu un ayar abia de 500/0.

solîa-guruș: denumire dată de Turci piaștrilor francezi emiși de Ludovic XI, și purtând un soare ca emblemă.

În timpul Sultanului Ahmed III (1703—1730) valora 186 accole, după cursul oficial.

„*Souverain*”: monetă de aur engleză valorând 25 fr. 20 „al pari”. S'a mai numit astfel moneta de aur bătută în Austria, valorând 17 fr. 58, și una la Milano în valoare de 35 fr. 16. Monetele „*souverain*” erau în circulație și în imperiul otoman, până Mahmud II, care le-a suspendat în 1328 (1822). (v. și *cara-guruș*).

Sultan: „suveran”; titlu dat împăraților otomani, cari l-au întrebuințat și pe monetele lor, începând dela Sultanul Mehmed II (855) până la Sultanul Abdul Hamid II (1293). Cuvântul era întrebuințat în diferitele expresiuni de pe monete:

Sultan-bin-i-sultan (Sultan fiu de Sultan) pe monetele sultanului Mehmed I (816);

Sultan-el-berrin ve Khacan-el-bahrin es-sultan ibn-üs-sultan (Sultan al uscatelor și suveran al mărilor, Sultan, fiu de Sultan) pe

monetele mai multor sultani începând de Sultanul Mehmed II (855) până Sultanul Abdul Megid I (1255);

Sultan-el-berr vel-bahr (Sultanul uscatului și al mării) pe moneta lui Suleiman I (926);

Sultan-ül-adil vel-kiamil ebb-ul-lutuf (Sultanul cel drept și cel perfect, părintele favoarelor) tot pe o monetă a lui Suleiman I (926);

Essultan-ful-ber vel-bahr (Sultanul pe uscat și pe mare) pe monetele Sultanilor Selim II (974) și Murad III (982);

Sultan-el-berrin vel-bahrin (Sultan al uscatelor și al mărilor) pe o monetă a lui Abdul Hamid I (1187);

Sultan-i-Selatin-i-zeman (Sultanul sultanilor ai timpului) pe monetele Sultanului Mahmud II (1223).

Sultan altunü: monetă de aur bătută pentru prima dată în 1478 sub domnia lui Mehmed II Fatih; s'a numit mai târziu *şahi* sub Selim I în 1512, *eşrefi* sub Süleiman II în 1687, *tugrali* sub Mustafa II în 1696, *Stambul* sub Ahmed III în 1716, etc. v. și *osmani altunü*.

Sultan Baiazid manghirä: v. *manghir*.

surrè-altunü: v. *darülhilafè altunü*.

Stambol (altunü): monetă de aur bătută de Ahmed III în 1128 (1716), și denumită astfel, deoarece cuvântul *Istambul (Stambul)* fu întrebuințat în loc de *Constantinië* pentru prima dată pe această monetă; de atunci atât „*Istambul*” cât și „*Constantinië*” apărură pe monetele turcești. Avea ca greutate 1 dram, 1 carat, 2,40 grăunți, iar *ayarul* de 240/100; s'a mai numit *zingirli-altun*.

Stambol-zer-mahbubü: a doua emisiune a Stambolului, bătută de acelaș Sultan, cu mici deosebiri. (v. și *zer-mahbub*).

Sultan Selim yüzlüyü: „sutarul Sultanului Selim”; monetă de argint de 2½ piaștri, emisă de Sultan Selim în 1205 (1801), cu un *aiar* de 4650/100. Avea ca divizionară *ellilic-ul* (50 parale).

Tarabulus: „*Tripoli*”; monetele atât de aur cât și de argint bătute în Tripoli de Sultanii Suleiman I (1520—1566) până la Mahmud II (1808—1839).

Moneta de aur bătută ultima dată la Tripoli în 1223 (1808) valora la Constantinopol 12 piaștri, după cursul oficial din 1238 (1822).

tefè: v. *dirhem*.

terazi: v. *dirhem*.

tugrâ: cifra împărătească, pe care o vedem în fruntea decre-

telor și ordinelor împărătești (*hatt-i-hümayun, firman, iradè, berat*), și pe monetele turcești. Nu se cunoaște precis origina acestei embleme. După unii (Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, I. p. 173) Sultanul Murad I (1359—1389) când încheia în 767 (1365) tratatul cu Raguzanii, neștiind să scrie și să iscălească, a muiat mâna în cerneală și a apăsă-o pe document în loc de semnătură, și această amprență a sa s'a transmormat cu timpul în tugra, consacrându-se ca cifră și emblemă împărătească. După alții (Ahmed Vefic Pașa, *Lehgè-i-osmani*, 1891, p. 766, Ahmed Midhat, *Mufasssal Tarih-i-curun-i-Gedidè*, I, p. 349), tugraua este transformare a unui vultur, pe care Oguzii îl întrebuințau ca stemă. Un autor contemporan (Ali, în revista „*Tarih-i-Osmani-endjumeni medjmuasi*”, 1334—1914, fasc. 44) susține că tugraua este creiată și evoluată în cadrul turcesc, fără a fi rezultatul unei întâmplări sau o imitare.

tugrali (altun): monetă de aur purtând tugraua; Murad II fu acela care a pus pe monetele sale de aramă acest semn; dar tugraua a primit o formă mai regulată sub Mustafa II, care a pus-o și pe monetele de aur și de argint; de aceia monetele sale de aur, bătute în 1108 (1697) fură numite *tugrali altun* sau *gedid eşrefi*; cântăreau 1 dram și 1 carat, având un *ayar* de 23.8 (9700/100). (Sub sultan Megid, tugraua de pe monetele otomane și-a luat forma sa definitivă, într'un chip frumos).

tult: mică monetă de 15 parale.

Tulus: v. *Tunus* (altunù).

tuman: v. abbasi.

Tunus: monetele de aur și argint bătute în Tunis de Sultanii otomani începând dela Murad III (1574—1595) până la Hamid II (1876—1909), adică în tot timpul suzeranității otomane asupra marului african.

Tunusul aur, cel bătut de Sultanul Mahmud II, valora la Constantinopol 12 piaștri după cursul oficial din 1238 (1822). Sultanul Megid a bătut în 1272 (1856) *tunus-uri* de 40,20 și 10 riali; Abdul Aziz în 1279 (1863) și Hamid II în 1295 (1878) l-a emis în valoare de 25 de riali.

turaliu: v. *tugrali (altunù)*.

ütchluc: monetă de argint de trei piaștri, bătută în 1249 (1833).

urubiè: v. *rubie*.

Venetic (altunù): ducat venețian, valorând 5 piaștri vechi.

veznè: v. *haznè*.

yaldiz-altunû: denumire dată de Turci ducatului venețian în-trebuințat în imperiul otoman începând dela Sultanul Süleiman II (1687—1691). În timpul reformei monetare din anul 1138 (1725) a lui Sultan Ahmed III valora, după cursul oficial, 375 accele, iar în 1202 (1788) sub Sultanul Hamid I, 5 piaștri 10 parale. Sub Sultanul Mahmud era cotate, în 1224 (1809), 10 piaștri, iar în 1238 (1822), 15 piaștri 10 parale.

În anul 1287 (1870) sub Abdul Aziz valora 51 piaștri și 19 parale, având un *ayar* de 23.26 (993½⁰/₁₀₀).

yaribeşibirlic: „jumătate celor cinci împreună” moneta de aur de 2 și jumătate lire turcești, bătute de Sultanul Abdul Aziz (1861-1876), ca fracțiunea monetei de aur numită *beşibirlic* care valora cinci lire turcești.

yazili carbun: „carbun cu inscripție”; moneta rusă cotate la Constantinopol, 16 piaștri 37 parale după cursul oficial din 1259 (1843).

yazili mahmudië: v. *gedid rumië (altunû)*.

yighirmi beşlic: denumire care s'a dat monetei de aur, numită rumië, bătută în 1231 (1816) de Sultanul Mahmud II. (Așa s'a numit și moneta divizionară de aur de 25 piaștri, bătută de Sultanul Megid, și cântărind 9 carate = 1.804 gr.).

yighirmi-guruşluc: moneta de argint de 20 piaștri, bătută de Sultanul Megid în 1260 (1844), cu un *aiar* de 830⁰/₁₀₀, cântărind 7 carate și 8 grăunți. (Așa s'a numit și una din divizionarele monetei de aur de 40 piaștri, numită *hairië*, bătută în 1827 de Sultanul Mahmud II).

yighirmi-paralic: moneta de argint de jumătate piastru sau de 20 parale, bătută în 1115 (1703) de Sultanul Ahmed III, cu un *ayar* de 700⁰/₁₀₀, cântărind 8 dramuri.

yirmilic (guruş): „de douăzeci”; moneta de argint de 20 piaștri. v. *yighirmi-guruşluc*.

yirmilic (altunû): v. *gedid-mahmudië (altunû)*.

yüzluc: moneta turcească, de argint, având o valoare de 100 de parale. Fu bătută în 1205 (1791) de Sultanul Selim III, având o greutate de 10 dramuri (*ayarul* 865⁰/₁₀₀).

yüzluc (altunû): moneta de aur de 100 piaștri, bătută în 1260 (1844) de Sultanul Abdül Megid; cântărea 2 dramuri și 4 carate. (7.215 gr.), cu un *ayar* de 22 (916.66⁰/₁₀₀).

zarb=darb: „a bate” (o moneta).

Monetele turcești au fost bătute nu numai în capitalele succe-

sive ale imperiului otoman (Brusa, Adrianopol și Constantinopol), ci și în mai multe orașe cucerite, — Sirez, Aiaslic, Nevaberdè (Novaberdà), Angora, Amasia, Isgüb, Tire, Conia, Amid (Diarbechir), Bergama, Derbend, Maraș, Musul, Larendè, Ruha (Urfa=Edessa), Khizan, Mardin, Caratova, Mîsîr (Cairo), Tarabulus (Tripoli), Gezair, Tunus, Damasc, Bagdad, Alep, Navar, Coceana, Sidre-Caisi, (Sidero-Capsa), Zebid, Ghengè, Cianicea, Serbernicea, (Srebernitza), Belgrad, Sacâz (Chio), Bagdad, Van, Mocâs, Tocat, Okri, Yenîșehir, Smîrna, Trabizunda, Erzerum, Sofia, Bosna-Serai, Tebriz, Tiflis, Erivan, Gümüșhanè, Kars.

zarbhanè: Moneteria Statului.

zarmacub: v. *zer-mahbub*.

zer: cuvântul persan care însemnează aur.

zer-i-istanbul: „aur de Stambul”; v. *zingirli altun*.

zer-mahbub: „aur favorit”; numele unei monete de aur de 240 acele bătută după modelul aurului egiptean în anul 1137 (1725) sub Ahmed III. Avea un *ayar* de 24 carate ($\frac{0}{100}$ la $\frac{0}{100}$) și o greutate de 12 carate și $\frac{1}{2}$ de mîscal în prima sa emisiune; s'a mai bătut: în 1143 (1730) și 1164 (1754) de Sultanul Mahmud I. și Sultanul Osman III, cu un *ayar* de 22.26 ($\frac{9520}{100}$), cîntărind 12 carate și 3 grăunți și valorînd 330 acele (110 parale); sub Sultan Mustafa III (1117—1757) avea un *ayar* de 21.24 ($\frac{906,570}{100}$) și cîntărind 12 carate și 2 grăunți, cu o valoare de 360 acele; în anul 1187 (1774) sub Sultanul Abdülhamid I păstra același *ayar*, dar cîntărind 13 carate și valorînd 420 acele; în anii 1203 (1789) și 1222 (1807) sub Sultanul Selim III și Sultanul Mustafa IV avea un *ayar* de 17.3 ($\frac{7480}{100}$), cîntărind 11 carate și 1 grăunt.

Rămas în circulație pînă la reforma monetară din 1280 (1844) a lui Sultan Megid, *zer-mahbubul* avea și dublele și quadruplele sale, cum și piesele sale divizionare de jumătate și sfert.

zikin: v. *sequin*.

zingirli (altun): „aur cu lanț”, monetă de aur avînd un cordon în tranș, bătută la Stambul sub Ahmed al III-lea în 1128 (1716). S'a mai numit *zer-i-Istambul* sau *Stambul altunü*, fiind prima monetă care purta inscripțiunea „Islambul”, în loc de „Constantiniè”, cum se obișnuia pînă atunci. Avea *ayarul* de 24 carate ($\frac{0}{100}$ la $\frac{0}{100}$) și o greutate de 1 dram, 1 carat și 2.40 grăunți; valoarea între 360—400 acele.

zingirecli (altun): „aur cu lînțîșor”; monetă de aur cu un cordon mic. v. și *gedid-zingirecli*.

zoltê: v. zolota.

zolota: monetă de argint, de proveniență străină, cu o mare circulație în imperiul otoman, fiind căutată foarte mult în operațiunile comerciale; din cauza îngrămădirii sale în Iran într-o mare cantitate, simțindu-se pe piața otomană o mare lipsă de monete de argint, Sultanul Ahmed III a fost nevoit a bate în Moneteria sa, o monetă de argint de 30 parale, tot sub numele de zolota în anul 1131 (1719), cu un ayar de $600^0/_{00}$, cântărind 6 dramuri și 2 carate.

Zolota-ua s'a mai bătut de Sultanul Mustafa III în 1185 (1772), cântărind de astădată 4 carate și 6 grăunți, păstrând însă ayarul și prețul.

zolte-nâsfiesi: „jumătatea unei zolote“, bătută în 1131 (1719) de Sultanul Ahmed III, valorând 15 parale; s'a mai bătut în 1185 (1772) sub Mustafa III, având tot aceeași valoare.

H. DJ. SIRUNI

BIBLIOGRAFIA

LUCRĂRILOR CONSULTATE PENTRU ALCĂTUIREA GLOSARULUI

ACADEMIA ROMÂNĂ: Dicționarul limbii române.

AHMED GEVDET, *Tarih* (Istorie), Constantinopol, vol. I—XII, 1309 (1891).

AHMED TEVHID: *Catalogul monetelor vechi islamice din muzeul otoman*. IV. (Monetele Selgiuciz'lor, etc.) Constantinopol, 1321 (1903).

ALLAN I.: Diferite articole în „Encyclopédie de l'Islam“.

ALI: *Ce era aceeașă în timpul lui Fatih* în „Tarih-i-osmani-endjumeni medjmuasi“, fasc. 49—62 din 1339 (1923).

ALI: *Isimsiz ve tarihsiz seccheler* (monete fără nume și fără dată, în Tarih-i-osmani-endjumeni medjmuasi), fasc. 32, 34, 35, 38, 39, 41, 42 din 1334-5 (1915-6).

ALI: *Tugra-i-hümayun* (Tugraua împărătească) în „Tarih-i-osmani-endjumeni medjmuasi“, fasc. 43, 44 din 1333—1334 (1917—1918).

ALI: *Primele monete ale imperiului otoman*, în „Tarih-i-osmani-endjumeni medjmuasi“, fasc. 48, din anul 1338 (1922).

BABIGHIAN PAR. H.: *Elemente de aritmetică*, Veneția, 1863.

BIANCHI T. X. — KIEFFER J. D.: *Dictionnaire Turc-Français*, I—II, Paris, 1850.

CANDREA AUREL și ADAMESCU GHEORGHE: *Dicționarul Enciclopedic ilustrat*, București, 1931.

DIACONOVICH Dr. C.: *Enciclopedia română*, Sibiu, I—III, 1900—1904.

HALIL EDHEM: *Catalogul monetelor vechi islamice în museul otoman*, VI. (Monetele Otomane), Constantinopol 1334 (1915).

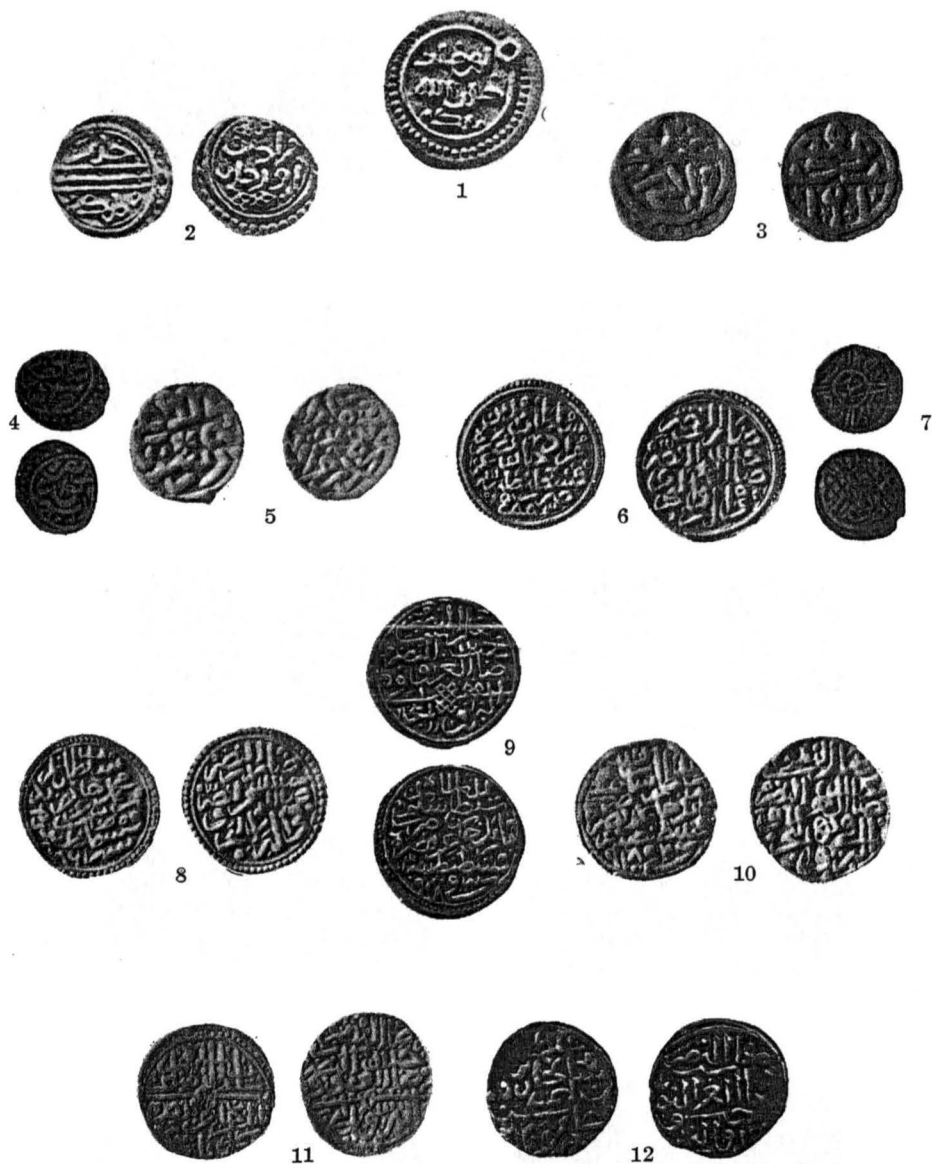
- KACIUNI PAR. MANUEL: *Aritmetica*, Veneția, 1854.
- INAN Dr. AFET: *Aperçu général sur l'Histoire économique de l'Empire turco-ottoman*, 1941, p. 34.
- ISMAIL GALIB: *Tacvim-i-meschuchiat-i-osmanië* (Anuarul Monetelor Turcești) Constantinopol, 1307 (1889).
- ISMAIL GALIB: *Catalogul monetelor islamice din Muzeul Ottoman. I. (Califi emevizi și abasizi)* Constantinopol, 1302 (1894).
- JOUANIN JEAN MARIE ET CAVER JULES VAN: *Turquie*, Paris, 1840.
- MALOUF N.: *Dictionnaire turc-français*, I—II, Paris, 1863—7.
- MEHMED MUBAREC: *Catalogul monetelor vechi islamice în muzeul otoman III. (Monetele lui Gînghiz, etc.)* Constantinopol, 1318 (1900).
- MEYNARD (A. C. BARBIER de): *Dictionnaire Turc-Français*, Paris, I—II, 1881—1886.
- RAȘID: *Tarih* (Istorie).
- ȘĂINEANU L.: *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, 1906.
- ȘANIZADÊ: *Tarih* (Istorie).
- ȘEMSEDDIN SAMI: *Camus-i-turchi*, Constantinopol, 1317 (1899).
- SIRUNI H. Dj.: *Denumiri turcești în limba română* (în manuscris).
- SULEIMAN SUDI: *Usul-i-mescuchiat-i-osmanië ve edjnebië* (Tratatul monetelor otomane și stră-ne), Constantinopol, 1311 (1893).
- URECHIA V. A.: *Istoria Românilor*.
- VEPIC AHMED: *Lehğë-i-osmani*, Constantinopol, 1306 (1888).
- ZAMBOUR E. V., diferite articole în „Encyclopédie de l'Islam“.

CUPRINSUL PLANȘELOR

(I — VIII)

1.	Acceaua lui Orhan				
2.	" " "				
3.	Moneta de aramă a lui Murad II bătută la Adrianopol				
4.	Acceaua lui Mehmed II bătută în 855 la Adrianopol				
5.	Moneta de aramă a lui "	"	"	865	" Brusa
6.	" " aur " "	"	"	883	" Stambul
7.	Acceaua lui "	"	"	886	" Nevar
8.	Moneta de aur a lui Balazid II	"	"	886	" Stambul
9.	" " " " Selim I	"	"	918	" "
10.	" " " " "	"	"	"	" "
11.	" " " " "	"	"	923	" Mardin
12.	" " " " "	"	"	"	" Cairo
13.	" " " " Suleiman I	"	"	926	" Kotchana
14.	" " " " "	"	"	"	" Stambul
15.	" " " " "	"	"	"	" Amid
16.	" " " " "	"	"	"	" Siroz
17.	" " " " "	"	"	"	" Karatava
18.	" " " " "	"	"	960	" Bagdad
19.	" " argint " Selim II	"	"	974	" "
20.	" " aur " "	"	"	"	" Chio
21.	" " " " "	"	"	"	" Karatava
22.	" " " " "	"	"	"	" Alep
23.	" " argint " Murad III	"	"	982	" Mosul
24.	" " " " "	"	"	"	" Novaberda
25.	" " " " "	"	"	"	" Amid
26.	" " " " "	"	"	"	" Gezair
27.	" " " " "	"	"	"	" Alep
28.	" " " " "	"	"	"	" "
29.	" " aur " "	"	"	"	" "
30.	" " " " Mehmed III	"	"	1003	" Tripoli
31.	" " " " "	"	"	"	" Amid
32.	" " " " "	"	"	"	" Damasc
33.	" " " (Sultan) Ibrahim	"	"	"	" Gezair
34.	" " argint " "	"	"	"	" Bagdad

35. Moneta de aur		a lui Mehmed IV bătută în 1058 la Tripoli			
36.	" " "	" " "	" " "	" 1078	" Stambul
37.	" „argint	" Suleiman II	" " "	" 1099	" "
88.	" " "	" Ahmed II	" " "	" 1102	" "
39.	" „aur (Gedid Eşrafî)	" Mustafa II	" " "	" 1106	" Armata
40.	" " "	" " "	" " "	" " "	" Stambul
41.	" " "	" " "	" " "	" " "	" Smirna
42.	" " " Şerefl	" " "	" " "	" " "	" Cairo
43.	" „arg. (Nâsâf Gurus)	" " "	" " "	" " "	" Adrianopol
44.	" " " (Gurus)	" Ahmed III	" " "	" 1115	" Stambul
45.	" „aur (Zer Mahbub)	" " "	" " "	" " "	" "
46.	" " " (Zer-i-Istambul)	" " "	" " "	" " "	" "
47.	" „argint (onluc)	" " "	" " "	" " "	" Erevan
48.	" „aur (Eşrefî)	" " "	" " "	" " "	" Tiflis
49.	" „argint (Beşlic)	" " "	" " "	" " "	" Tabriz
50.	" „aur (Gedid Istambul de 5 galbeni)	" Mehmed I	" " "	" 1143	" Stambul
51.	" " " (Zer-Mahbub)	" " "	" " "	" " "	" "
52.	" " „(Gedid Istambul) de 2 galbeni şi 1/2)	" " "	" " "	" " "	" "
53.	" „argint (Onluc)	" " "	" " "	" " "	" "
54.	" " " "	" " "	" " "	" " "	" Ghenge
55.	" " " "	" " "	" " "	" " "	" Kars
56.	" " " (Gurus)	" Mustafa III	" " "	" 1171	" Stambul
57.	" „aur (Fındic)	" " "	" " "	" " "	" "
58.	" „argint (Onluc)	" Hamid I	" " "	" 1188	" Tripoli
59.	" „aramă	" Selim III	" " "	" 1213	" Gezair
60.	" „aur (Zolte)	" Mahmud II	" " "	" 1223	" Bagdad
61.	" „argint (Semen)	" " "	" " "	" 1241	" Tunus
62.	" „aur (Rubiè)	" " "	" " "	" 1243	" Gezair
63.	" „aur (Yüzluc Me- gidiè)	" Megid I	" " "	" 1255	" Adrianopol
64.	" „argint (Yirmilic „)	" " "	" " "	" 1255	" Stambul
65.	" " „ (Tcharyek)	" Aziz	" " "	" " "	" Brusa
66.	" " " "	" " "	" " "	" 1277	" Kiasghir
67.	" „aur (Elligurus)	" " "	" " "	" 1277	" Brusa
68.	" " " "	" " "	" " "	" 1290	" Kiasghir
69.	" " „ (Yüz gurusluc	" Hamid II	" " "	" 1293	" Stambul
70.	" „argint (on para)	" " "	" " "	" 1203	" Cairo
71.	" „aur (Yirmibeşrial)	" " "	" " "	" 1295	" Tunus

Monetele Sultanilor Orhan, Murad II, Mehmed II, Baiazid II și Selim I

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

Monetele Sultanilor Suleiman I și Selim II

23

24

25

26

27

28

29

30

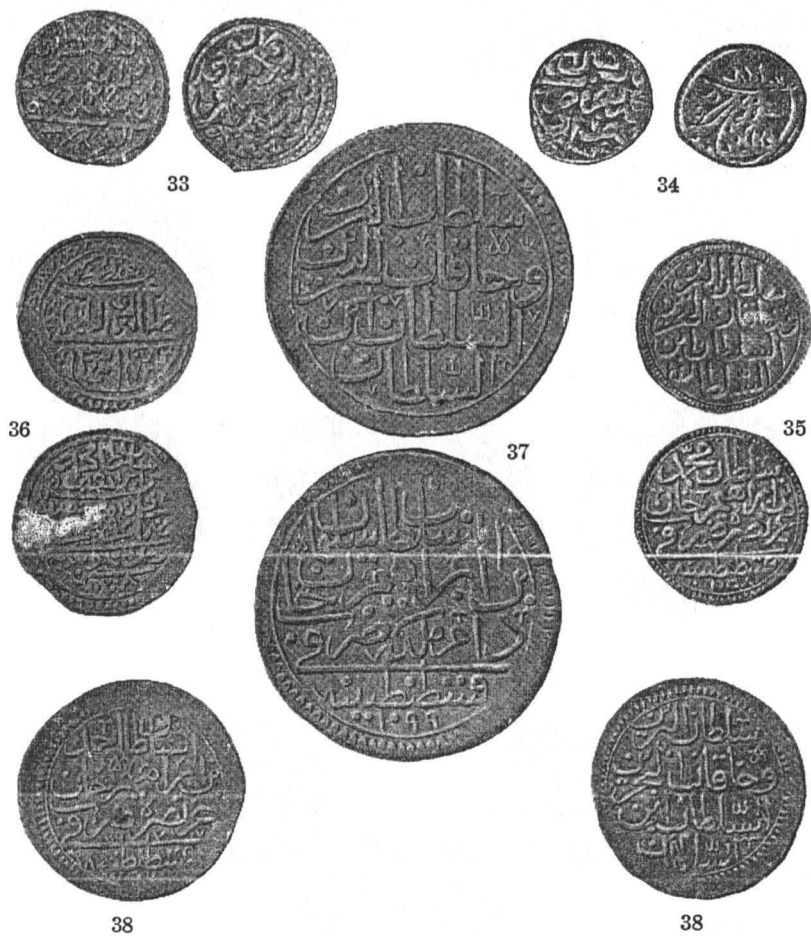
31

32

Monetele Sultanilor Murad III și Mehmed III

Monetele Sultanilor Ibrahim, Mehmed IV, Suleiman II și Ahmed II

39

40

42

41

43

44

45

46

47

48

49

Monetele Sultanilor Mustafa II și Ahméd III

50

51

52

53

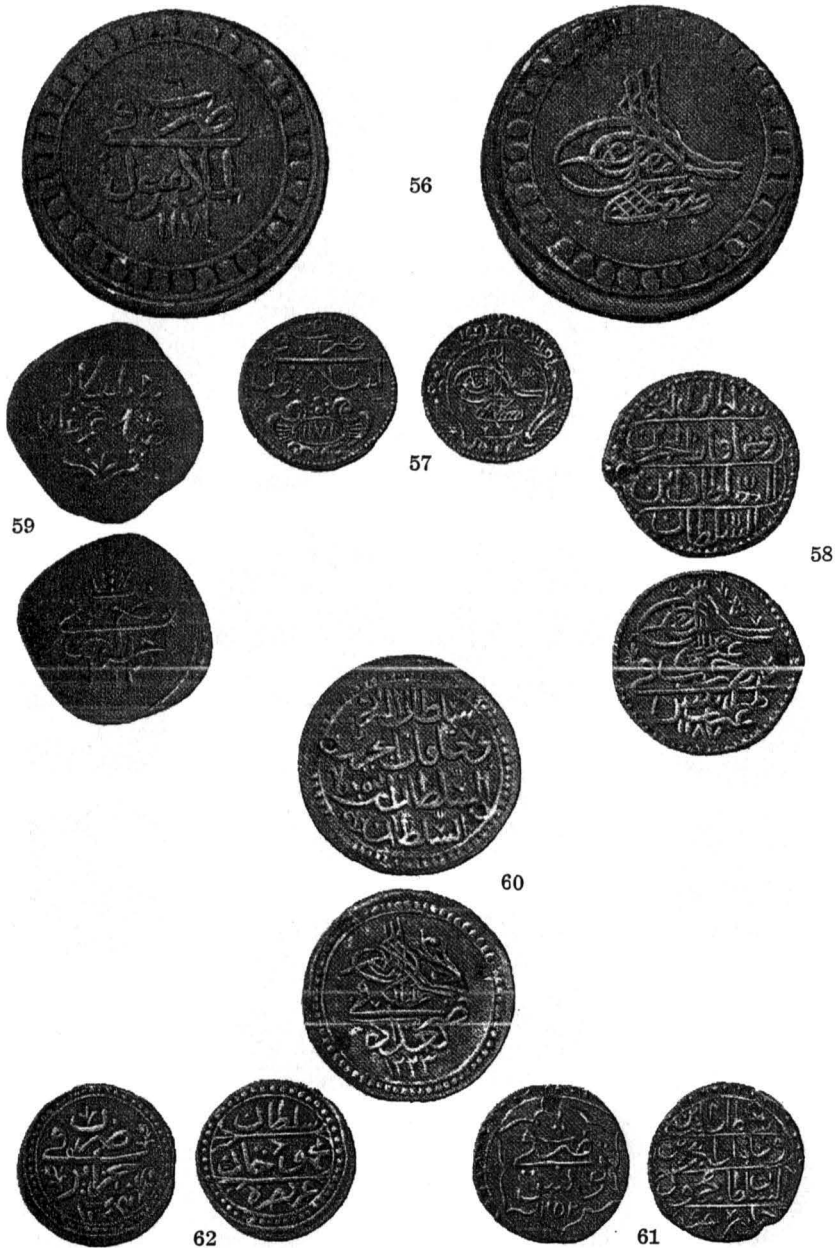
54

55

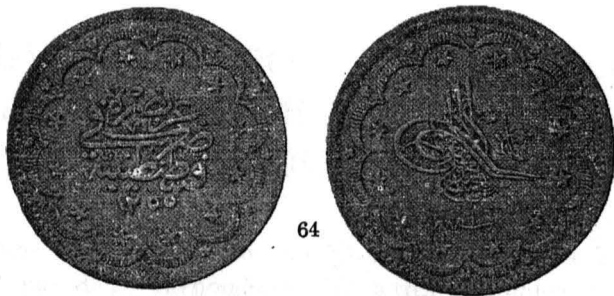
Monetele Sultanului Mahmud I

Monetele Sultanilor Mustafa III, Hamid I, Selim III și Mahmud II

63

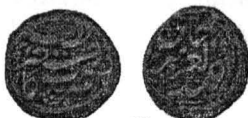
64

65

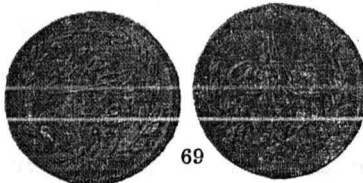
68

66

67

69

71

70

Monetele Sultanelor Megid I, Aziz și Hamid II

